

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... > 10.—
 Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, április hó 24. ⊙—

Siró falak.

Vas, az uzorás, Krisztusba ölté
 A csámpás karját. Hivatott papot:
 „Szakíts le, — mondá — mert érett vagyok!”
 És a pap fogta a szentelt vizet
 S lemosta róla a régi hitet,
 Fogta, lóbálta a vert füstölőt
 S tetőtől talpig beszentelte őt,
 Őt meg a házat, mit most rakatott,
 A márványlépcsőt, boltos csarnokot,
 A termeket mind és a fülke-rajt,
 Hol friss élet fog sarjadni majd,
 A kertet, a színt, kocsit, lovakat:
 Beszenteletlen semmi sem maradt.

Vas, az uzorás, lefeküdt az ágyba,
 Egyikbe ő, a másikba a párja.
 (Kiaszott, rút, harcsaszájú néember,
 Akiből egy sok s kettő már nem fér el.)
 Nyakába huzta a selyemtakarót,
 Mely alul paplan, felül dunna volt,
 Párnája csücskét be-begyömösölte,
 Csöpp álomért magát hiába ölte.
 Nem ment. Próbált olvasni ezerig,
 (Neki, ha aranyból, akkor is telik.)
 Az ezer lassan nőtt, apadt meg áradt,
 Nyűgösebb lett és szomorubb és fáradt
 S az álom még nem is incselkedik.
 Tipegtek a perczek, ásitott az éj,
 A sóhaj hangja elnyúlt mint az árnyék,
 Minden sarok riad, minden zug beszél,
 De az álom vár még, az álom vár még!...
 — Uram teremtőm! Álmatlan élet
 Mily iszonyú!... Az éjféli rémek,
 Koboldok, árnyak, zajok, hallások,
 Szinek és ködök, mindegyre mások.

A falak sírnak, könnyet, nyirkosat,
 Könnyez a tető, sír a vakolat,
 Egy-egy hang hosszan, halkán sirdogál,
 Elfojtott csuklás, mely utat talál.
 A palló reccsen-roppan itt meg ott,
 Pattognak szerte az új butorok;
 Távol termekben tompa zuhanás —
 Az emeletről... mi lehetne más?
 Folt folt után a falból ütközik,
 Gonosz pallér! Kit falaztál be itt?
 Mozog, él minden, rejtelmes hangzavar!
 Minden kő kamat és mind szólni akar.
 Kiontott piros vér a habarék:
 A mások vére s a vér nem szárad —
 Künn lassan, lassan pirkad már az ég,
 De az álom késik, az álom várat.

Vas, az uzorás, patáliát csapott,
 Káromolt istent, idézte a papot.
 „Üzlet dolgában az én kezem tiszta,
 Alkut én soha nem csináltam vissza.
 A váltó azért váltó, hogy behajtsam,
 De ily blamázs még sose esett rajtam.
 Alkudtunk fixre és kész fizetésre,
 Ön bűneim bocsánatát ígerte,
 Tabula rázát az egész vonalon,
 Hogy újra örölhessen a malom.
 Az öreg — így szólt — kemény sziklaszál,
 De a fiatal gyöngéd, összefér,
 Az öreg hetedízig pörbe száll,
 A fiatal akár a vajjas kenyér.
 Irgalmat ígért, vártam, hogy megszánjon,
 Mi az neki: egy csipetnyi álom!
 Feléd, léthe, mákony, csalmatok,
 Cserébe ennyit tán csak várhatok?
 És mi történt? Ön mindhiába védi:
 Úgy rémlik, becsapott a Nazaréthi!...“

Kiss József.

Krónika.

Házaszabályok.

— ápr. 22.

Lakatot nem azért teszünk az ajtónkra, hogy lehessen betörni, vámsorompót sem emelünk azért, hogy csempészni lehessen. S a házaszabályokat sem azért csinálták így vagy amúgy, hogy obstruálni lehessen.

Mégis a Tisza István körmendi beszéde nyomán Justh Gyula, a volt házelnök, megint hangoztatja azt a teóriát, hogy a házaszabályokat az obstrukció céljai szerint kell respektálni. Vitatkozni sem lehet róla, hogy ez az abszurdum a gyakori obstrukciók révén úgy fejlődött ki, mint akár az apacheok társadalma, melyet senki sem teremtett, melybe senki bele nem született s most mégis megvan, csufjával a világ legjobb rendőrségének s rettegéséül egész Páris városának. Mindenki tudja, az ellenkezőjét sem állítja senki, hogy mikor a negyvennyolczas házaszabályokat megcsinálták, az obstrukcióra nem gondolt senki, azok célja nem volt a tárgyalás megakasztásának lehetősége, hanem a tanácskozás rendjének a biztosítása. Minden egyes intézkedése arra irányult, hogy szigorú formák között az összes jogok érvényesüljenek s az érvényesülés teljessége a sima, törvényes és alkotmányos törvényalkotást elhozta. Az is bizonyos, hogy a házaszabályoknak nem volt rendeltetése a kisebbség jogainak biztosítása, mert a házaszabályok nem is ismernek kisebbségeket, többségeket, mint állandó szervezeteket, pártokat sem ismernek. Ezeknek szellemében a képviselők között nincsenek is szervezetek, a jó naiv, ideális házaszabályok még úgy képzelik a törvényalkotást, hogy minden egyes kérdésben az egyesek meggyőződése szerint külön alakul ki a többség és kisebbség s mind a kettő csak a szavazás után áll elő, szavazás előtt ilyenek nem is léteznek, ahogy eső előtt sincsen nedvesség.

Ezek ma már túlhaladt igazságok, mert hiábavaló okoskodás tíz év rázkódásai után, melyek alatt a kisebbség egyszerűen elfoglalta a házaszabályokat s azok réseit felhasználta lőréseknek a többség ellen. Az is túlhaladt álláspont, hogy szavazás nélkül nincs többség és kisebbség, mert nyilvánvaló, hogy van: A képviselők nem egyes kérdések körül foglalnak állást, hanem egész irányzatok mellett, s aki a kormány pártjában van, az mindenre igent szavaz, s aki az ellenzéken van, mindenre nemmel fog szavazni.

S az sem áll többé, hogy a képviselőház egyes kérdéseket old meg, vagy buktat meg. A félretett anyag mellékes, a földolog a kormány megbuktatása az egyik részen, a kormány támogatása a másikon. Látnivaló ebből, hogy ma már a törvényhozás egész terén a vámsorompó csakugyan arra való, hogy csempészni lehessen.

Látnivaló ebből, hogy ideális szempontból a házaszabályrevízió ügye nem kezelhető. A hatalmi érdekek martalékává lett s eldöntik a hatalmi viszonyok. A házaszabályok szigorítása akkor lesz jogos, amikor sikerül, s az ellenzék mindaddig jogtalanul fogja vallani, míg megakadályozhatja. S bizony az eddigi gyakorlat

annyira szentesítette a kisebbség fegyvereit s megbéklyózta a többség erejét, hogy ebben a kérdésben Justhék, bármennyire leolvadjanak is, hatalmasabbak a leghatalmasabb többségi tábornál is.

Teóriában a kérdés már régen nem vitás. Való igaz mindaz, amit az obstrukció ellen mondanak, annyira igaz, hogy Justh Gyula maga mondotta el Tisza István összes okait, mikor ő ült az elnöki széken és hajtotta keresztül az obstrukció letörését az obstrukcióval szemben, melyet az ő többsége ellen intéztek. Ő egyszerűen arra az alapra vonul vissza, melyen az obstrukció eddig is állt: ameddig az igazi nemzeti akaratot nem a többség képviseli, hanem a kisebbség, addig az obstrukció köteleesség. S mikor nem képviseli a többség az igazi akaratot? Hát akkor, amikor Justh Gyulának nincs többsége. Punktum.

Ez egyszerű formula, melynek semmi tartalma, de amelylyel szemben hiába okoskodik valaki, éppen mivel nincs tartalma. Polemizálni könnyű: Justh szerint, ha a szavazás általános lesz, akkor lehet csak szó az obstrukció fékezéséről. Hogy amikor ő szigorította a házaszabályokat, a szavazás szintén nem volt általános, az igaz, de nem változtat semmit. Az obstrukció, ha nemzeti célokat követ a kormány nemzetietlen politikájával szemben, szintén szükséges. Igaz, hogy annak idején a balpárt, mely a koalíció ellen obstruált, ugyancsak nemzeti célokat követett: azokat, melyekért most Justh is küzd. A kormány pedig akkoriban annyiban volt nemzetietlen, amennyiben mindannak az ellenkezőjét tette, amit a Justh-politika most egyedül nemzetinek vall. De hatnak-e ezek az argumentumok — különösen Justhra? Hiszen nem azért ragaszkodik az obstrukcióhoz, mivel az argumentumai nyomán kérelmetlenül az obstrukció szüksége következik, hanem azért argumentál mellette, mivel az obstrukció lehetőségére szüksége van!

Ha csakugyan a dolog belső természete döntene el a kérdést, egészen más konklúzióra jutnánk. Jutnánk arra, hogy általános szavazati jog alapján a választás sem tiszta választás, s az obstrukció, ha az egyik argumentum kihull a kezéből, talál egyszerűen másikat, s ha már egy sem akad, akkor mint a makranczos gyerek, végre arra fakad ki: sirni akarok! Az igazi nemzeti akarat szólama éppen csak szólam, melynek az összes politikusok óvakodnak tartalmat adni. Mert hiszen ha valóban lehetne erre és csakis erre törekedni, akkor apodiktikus bizonyossággal és minden visszaélésnek még az árnyékát is kerülve, kínálkoznék a lajstromos választás, az, mely nem osztja kerületekre az országot, hanem ha négyszáz képviselő kell, az egész ország egyetemesen megválaszt négyszáz képviselőt, minden egyes szavazó négyszáz emberre adván le szavazatát. Itt a jelölt nem vesztegethet, a kormány nem presszionálhat és Justh Gyula hiába körutazik. De a pártvezérek hatalmá is semmivé zsugorodik és egyetlen párt sem tud a sorsára befolyást gyakorolni. Ezért nem kell ez a rendszer, s valljuk meg őszintén, — voltaképpen ezért nem kell abszolút tiszta és befolyásolhatatlan választás.

Igy állván a bál, az obstrukció kérdéséről magunk is átláthatjuk, hogy minden rendezést meg kell előznie ennek a megoldásnak, de hogy ez lehetséges-e és hogyan lehetséges ez, hogy előlött a választók miként döntenek és mennyit ér a döntésük, arról még csak gondolni sem lehet. Mikor Tisza a házszabályok revíziójának szükségét hirdeti, erről meggyőzheti az egész országot, — hiába, ha nem tudja a módját, miként tegyen eleget e szükségnek. Erről volna voltaképpen szó. Ha a kormány ennek a módnak a birtokában van, főleg a vitatkozás, ha nincs birtokában, nem használ a vitatkozás.

—x.

Kázmér, az asszony.

Irta: KRUDY GYULA.

Ez a történet még abból az időből való, amikor a Szepességben — de még túl a lengyel grániczon is — egyetlen valamirevaló férfiember volt, Poprádi Pál, a késmárki takács. Valószínű, hogy voltak más férfiak még Poprádi Pálon kívül azon a lapos fensíkon, amelyet egyfelől a földszinéből meredeken kiemelkedő Kárpát, másfelől a gyors Poprád határol, — csak hogy a többitől nem beszél a krónika. A Kárpát színe itt már sötétzöldre válik és sűrűn mutogatja hófödte völgyeit, szakadékait, mint egy szép asszony gömbölyű vállait. A csúcsoknak még emberi ábrázatuk van messziről, csak ha soká nézi őket az ember, akkor látja, hogy nem horgas orru, hegyes süvegű, meredt szemű lengyel vitézek örököndek odafent elátkozottságukban, hanem csak kövek, kövek, meg sziklák. Csak még annak a hegynek van emberi ábrázata ezen a tájon, amelynek orrlyukaiból a dermesztő szél szokott végigszágulni a fensíkon, hogy a rozskor ijedten lapulnak a földhöz és a Poprád vize elsötétedik. Mintha átlátszó medrében a kövek is dideregnének és a hidegtől elsötétednek. Ha szél nem fúj, akkor aztán kitesz magáért a Poprád. Ezüsthábjai alatt a szivárvány színeiben csillogó kavicsok között játszik a tarka pisztráng: Mintha megannyi színes szemek nézegetnének onnan a mélyből a napsugár felé. A csodálatosan szép kék kövek bizonyosan azoknak a szepességi lányoknak a szeméi, akik Poprádi Pál miatt elsírták a szemük világát.

Hát szép legény volt, szép ember volt a késmárki takács. Ha meg nem házasodott volna, tán nem is haragudott volna senki fekete szakállára, sötétkék szemére, lecsüngő szőke hajára, amely olyan finom volt, mint a legjobb szepességi len. (Nem csoda, eleget játszottak vele az asszony-kezek.) De mert megházasodott, hát valaki nagyon haragudott arra az ő asszony-csábító szépségére. Az a valaki pedig a hites felesége volt, született Koncz-leány.

A takács jómódu ember volt, — akkoriban még járt az a legenda, hogy a Krisztus urunk ruhácskáját, a szepességi takácsok szőtték, azért tartott az olyan hosszú ideig. Talán tiz szövőgépe is kattogott késmárki házában, ő maga csak a portékájával utazott a lengyel vásárookra, néha még Bécsbe is. Mikor az emeletes, vászonnal megrakott szekér bakján ment el hazulról Poprádi uram, a felesége eltitkolta a féltékenységet. Poprádiné — született Koncz-leány — már odahaza a szülei háznál megtanulta, hogy a szepességi kereskedők feleségei, gyermekei az esztendő nagy részét egyedül, magányosságban töltik. A férfiak a vásárokat járják és az övük

tele van aránnyal, az iszákjuk ezüsttel, amikor hazatérnek. Otthon aztán egy hétig még azzal foglalkoznak; hogy a sok tallér közül kiválasszák a hamisakat. Csak akkor érnek rá megcsókolni a feleségüket, gyermeküket. Ez így volt százestendők óta. Olyan szepességi asszony még nem volt, aki féltékeny lett volna az urára, ha az emeletes társzékérről hagyta el a várost.

Csak hogy Poprádi Pál vásznak nélkül is eljárhatott hazulról. Volt egy fuvarosa, a sánta Libórius. Az úgy el tudta vinni Poprádi uramat, hogy soha senki sem tudta meg, hogy hová viszi. Ugyanezért Késmárkon nemcsak Poprádi Pálné, de más asszonyok is — főként atyafiságbeli asszonyok — gyűlöltek Libóriust és gyakran kivánták neki, hogy bár sántulna meg a másik lábára is. Habár hiszen fuvarozni azután is tudott volna. Megpróbálták szép szóval, ajándékokkal, fenyegetéssel kicsikarni a sánta Libóriusból, hogy hová hordja néhanapján a takácsot, hogy az hetekig nem tud hazakerülni. A sánta ember csendesen mosolygott a bajusza alatt és szokása szerint a kucsmájához beszélt, mert a rossz lelkiismerete miatt csak abba mert belenézni.

— Ha én mindent elmondanék, amit a hosszú életben láttam, tapasztaltam!... Talán nincs is olyan országút Lengyel-Magyarországon, amelyiken már ne hajtottam volna. Nincsen olyan utszéli fogadó, amelyikben ne ettettem volna. Nincs is olyan csárdásné, akit meg ne csókoltam volna... Hej, régen volt!

Aztán fejébe nyomta a kucsmáját, többet nem beszélt. Elég az hozzá, hogy olyan megátalkodott gonosztévő volt ez a bizonyos Libórius, hogy még a lovaihoz is úgy szólott, hogy a fülükbe sugta a mondani-valóját.

Hogy Poprádi Pál uramat ezekután nem kérdezték meg az ő titokzatos utjairól, az csak mindenki előtt természetesnek látszik, szeretett felebarátaim.

Pedig otthon már egyik gyerek a másik után kopogtatott be a takács-ház ablakán, a hangjukkal tulvisították a szövőgépek kattogását, mert egészséges, jótorku gyermekek voltak.

— Pedig az apjuk sohasem énekel — mondta Koncz Istvánné, a gyerekek keresztanyja.

— Ki tudja azt? Lehet, hogy csak itthon nem énekel! — sóhajtott fel Poprádiné. — A jókedvét más-hol hagyja.

— Igaz, hogy itthon mindig rossz kedve van, — fűzte hozzá a komaasszony. — Még én rám is úgy néz, mint a vasvilla, pedig senki olyan leveseket nem tud neki főzni, ha betegen hazakerül, mint én.

Az atyafiságbeli többi asszónynép — akik titokban valamennyien szerették volna egyszer megtapogatni a Poprádi Pál szőke haját (vagy talán meg is tapogatták!) — vigasztalgatta, körülvette az elárvult menyecskét.

— Majd ha a gyerekek megnőnek — mondta az egyik.

— Csak benő egyszer a fejelágya! — folytatta a másik.

— Ha egyszer jól megbetegedne, — tervezte a harmadik — soha többé el nem kívánczolna.

Ha odahaza volt Poprádi Pál, akkor a legnagyobb fiával, Palkóval szokott legtöbbet foglalkozni. Szerette azt a gyereket, mint a szemefényét. Talán azért, mert önmagát látta benne. A gyerek a földre köpött, ha az asszonyok megcsókolták.

Hát ez a bizonyos Palkó szólott közbe a Poprádi uram dolgaiba. Egyszer, amidőn már hetek óta távol volt, a gyerek hirtelen megbetegedett. Az asszonyrokonok nyomban lecsaptak a házra és napestig biztatták Poprádinét:

— Anná, itt van az idő, hogy az urad után menj, hogy előkerítsd a föld alól is. Sohasem bocsátaná meg neked, ha a gyerek az ő távollétében meghalna.

— Nem hagyhatom itt a beteg gyerekeket — védekezett Poprádiné.

— Itt maradunk mi éjjel-nappal a gyerek mellett. Te csak hozd haza az uradat — hangzott a biztatás.

Anna ingadozni kezdett. A szerelem erősebb volt benne az anyai aggodalomnál. Beleegyezett, hogy reggelre elhivassák Libórius fuvarost. A sánta embernek megmutatták a lázban égő fiúcskát.

— Tudja, Libórius, hogy mennyire imádja a gazda a gyereket? — kérdezte Konczné, a kománé.

A sánta ember a kucsmájába bólintott.

Egy szó ellenvetést sem tett, amikor Poprádiné bundába, nagykendőkbe burkolózva elhelyezkedett a kocsiján.

— Vigyen az uram után.

A vén fuvaros elkomorodva meresztette a szemét a lovak fölére, aztán hirtelen végighuzott a nyergesen.

— Hát gyerünk — mondta nagyot káromkodva.

— De odavigyen ám, ahol az uramat hagyta — aggodalmaskodott az asszony.

— Odaviszem — felelt sötéten a fuvaros, aztán többé egy szót sem szólt.

Csakhamar kiértek a városból, a deres országuton ügettek a lovak. Tél eleje volt, a Kárpátból már elindultak a hideg szelek, de a hó még nem esett le. Egymásután maradoztak el a falvak, városok. Bélán a borovicskafőzőnél megállott Libórius és beugrott egy kis sziverősítőre.

— Itt van a legjobb borovicska az egész országban — mondta, amikor kipirosodott füllel elfoglalta helyét a bakon.

A Poprád szürke jégtáblákat üzve kanyargott az országút mellett, parti fák és bokrok dideregve nézgették magukat elhomályosult tükrében. A Kárpát esucsai kiélesedtek a ritkás levegőben és a sárga-fehéres mező sárga bokrai között sietve vitte vörös bundáját egy róka. A fuvaros lovai szinte maguktól fordultak be egy dűlőtra és Libórius ostorával szótlanul mutatott egy vöröstéglás házra, amely megkopott fenyők közül emelkedett ki. Poprádinének nagyot dobbant a szive; a fuvaros lovai csilingelve állottak meg a bezárt kapu előtt. Mintha csak a lovak csengőjét ismerték volna meg, a három farkasfogó komondor, amely messziről vérsztjósító ugatással várta a kocsit, most elhallgatott és körülszaglásztta a kerekeket. Egy másodperc múlva a kapu is felnyílott és a küszöbön egy kékszemű, telt, fehérbőrű asszony jelent meg, aki lengyeles, rövid bundácskát viselt és a szoknyája alól piros papucsok kandikáltak elő.

Poprádiné hirtelen elhatározással leugrott a kocsiról, — máskor bizonyosan a lábát törte volna, de most fürgévé, ügyessé tette a pillanát. Gyorsan a meghökkenett asszony elé állott és farkaszemet nézett vele...

— Én Poprádiné vagyok — mondta elfulladva.

Az asszony nem felelt, csak egy öldöklő pillantást vetett Libóriusra, akiből e pillanatban füle vörös hegyén kívül mit sem lehetett látni.

— Azért jöttem, hogy az uramat hazavigyem... megbetegedett a fiacskánk — rebegette Poprádiné, önkéntelenül siróvá változott hangon.

De egy másodperc múlva már megerősödve, nyugodt hangon füzte hozzá:

— Lengyel kereskedők keresik, akik sok-sok vásznat akarnak tőle venni.

Az a másik asszony csak hallgatott és a himzett papucsá orrát nézte. Poprádiné ezalatt jól szemügyre vehette. Nem volt sem szebb, sem fiatalabb, mint ő. Csak

a haja volt a füle mellett furcsán göndörítve, mint a lengyel asszonyoknak. (»Az utálatosnak!«) Nem látszott sem rossznak, sem jónak. Az indulat, amely megmozgatta a bekecsket a mellén, lassan sok piros vért lövelt fehér arczába.

— Én azt hittem, — mondta csöndesen végre — hogy Poprádi otthon van, mert itt nincsen.

Majd gyorsan, sietve, szinte hadarva folytatta:

— Tudnia kell, asszonyom, hogy nekem nincsen viszonyom Poprádival. Igaz, hogy özvegy asszony vagyok, senkinek se tartozom felelősséggel, de mégis nem kellene házasember nekem. Ő ide szokott jönni a kereskedő-barátaival, — a lengyelekkel — mert nálam jó bor van, azonkívül olyan ételeket főzök, amilyent a lengyelek szeretnek. Ennyi az egész.

— Tehát hol van az uram? — kérdezte hitetlenkedve, gunyosan Poprádiné. — Magának jobban kell tudni, mint nekem.

A másik asszony észre sem látszott venni az epés megjegyzést.

— Ha a fiacskája beteg, — mondta komoly nyugalommal — akkor haza kell neki mennie. Majd én segítek a megtalálásában.

Poprádiné habozva nézett az asszonyra. Az elpirosodva állotta tekintetét és zavartan mormogta:

— Ne higye talán, hogy nekem az úra pénze kell. Ez a ház és a földek az enyéme. Szólj hát, Libórius, te sánta kutya, ki vagyok én?

— Jó asszony, nagyon jó asszony — dűnyögött a fuvaros a lovai felé.

— Igen, én jó vagyok — mondta az asszony. — Én tudom, hogy jó vagyok. Segíteni fogok magának... Haza kell neki menni. Várjon meg.

Bezárta a kaput és perczek múlva újra előjött a kutyáival. Rövid csizmácskát húzott és hosszú, férfias bundát. A fejét a homlokáig bekötötte valami turbánnal. Egy rövid karabélyt dobott a szekérbe.

— Így bátorságosabban utazunk — mondta és felugrott Poprádiné mellé.

— Podolinba hajts! — parancsolta a kocsisnak.

— Messze van — felelt a fuvaros.

Az asszony a karabélyagyával megtaszította a fuvaros vállát és az a lovak közé csapott.

— Ha szólni akar valamit hozzám, Kázmérnak szólítson. Ez volt a férjem neve — mondta még az asszony és a kezét a vadmacskabőrbe dugta.

Talán egy félóraig haladtak már a deres utakon, lombja vesztett fák alatt és kopár mezők között, amikor Poprádiné sóhajtvá megszólalt:

— Mit gondol, Kázmér, szeret engem az uram?

Kázmér összeránczolta a homlokát:

— Szereti — mondta nyugodtan.

— Aztán mégis elmege hazulról — rebegette bizonyos boldogsággal Poprádiné.

A másik asszony komoran, szinte szigoruan felelt:

— Asszonyom, maga nem tud bánni az urával.

Majd egyszer, máskor, ha nyugodtabb időket élünk, megmondom magának, hogy mit szeret Poprádi. Most nincs kedvem beszélgetni. Most csak arra vagyok kíváncsi, hogy csakugyan Podolinban van-e? — szólt és a hangjában fenyegető indulat rezgett.

— Mi van Podolinban? — kérdezte Poprádiné.

— Azt nem kell magának tudni. Gondoljon beteg gyermekére és imádkozzon érte. Én a maga helyében nem tudtam volna ott hagyni a fiamat, aki nekem nincsen. De azért segítek magának. Ne mondhasa rólam senki, hogy rossz vagyok.

Poprádiné később még néhány kérdést tett, de miután egyikre sem kapott választ, végleg elhallgatott.

Estére hajlott az idő, amikor a távolban feltűne-

dezték a podolini tornyok. Lassan érezkedtek lefelé a völgyi városkába és a messzi mezőkről vándoremberek tüzrakása fénylett. A határszéli hegyek mögött lebukó nap még megvilágította a lengyel kolostortorony keresztjét, aztán eltűnt a fény. Odalent, a magas országút alatt csak a Poprád zugott téli hangjain.

— Fáradtak a lovaím! — szólt hátra a város közelében Libórius.

— Forduljanak fel a lovaidd, meg te magad is, ha abba a házba nem viszel, ahol a gazdát megtalálom — szólt csendesen a fogai közül Kázmér.

Libórius keresztet vetett:

— Agyónló az ur!

— Vagy én lövöm keresztül a koponyád, te sánta kutya. Nem hallottad, hogy a fiacskája beteg?

— Láttam. A két szememmel láttam, te jó asszony vagy. Azért vagyok itt. Csak azért.

Kázmér felemelkedett az ülésben. Kivette az ostort a fuvaros kezéből és erőteljesen megcsapkodta a lovak hátát.

— Ott legyünk ám mindjárt, Libórius — mondta fenyegetőleg.

— Végem van! — nyögött a fuvaros.

— Igyál pálinkát. Itt a kulacs. Ne félj — biztatta Kázmér és a szeme úgy villogott, mint egy nőstény-farkasé.

Már leszállott a fagyos este, amikor elérték a város első házait. A hegyek sötétségbe burkolóztak a város felett, valahol messze egy olajlámpást ringatott a szél.

A fuvaros megállította a lovakat és egy vaskosaras ablaku házra mutatott, amely jobbra húzódott meg az országot mentén. Aztán keresztet vetett.

Kázmér leugrott az ülésből. Poprádiné utána akart lépni, de az asszony vasmarokkal fogta meg a kezét.

— Maga itt marad. Itt magának semmi keresnivalója nincs. Itt már én beszélek — sziszegte félelmetes indulattal. — Várjon nyugodtan, mindjárt itt van az ura. Libórius, vigyázz az asszonyra!

Félkézzel megemelte a bundáját és hosszú, határozott lépésekkel tartott a csendes ház felé. Valamit keresgélni látszott a keblében.

— Krisztus velünk van, jó asszonyka! — kiáltotta utána rémülten a sánta fuvaros. — Csak vér ne legyen!

Kázmér asszony hátra sem fordult, a kezével meglökte a falbaépített kis ajtót, aztán eltűnt a házban. Poprádiné a rémülettől megzsibbadva, kerekre nyitott szemmel nézett utána.

Talán két-három percz mulott el. A fuvaros halkán imádkozott a bakon, Poprádiné előtt a fiacskája lábzan égő arcza lebegett.

A vaskosaras házon felpattant az ajtó és a Poprádi szürke bundája lett láthatóvá. Gyorsan közeledett a kocsihoz, az arcza halotthalovány volt, az ajka remegett.

— Beteg a Palkó! — mondta fogvaczogva.

Kázmér mögötte jött és az arczán diadalmas, vad mosoly játszott. Villogó szemmel nézett Poprádinéra:

— Csak vigye haza Pált!... Nekem még van itt egy kis dolgom! — mondta süvöltő hangon.

A fuvaros Jézust kiáltva csapott agyonhajszolt lovai közé és a szekér vágatva gurult a gömbölyű köveken.

*

A kis fiu meggyógyult és a késmárki takácsmester többé sohasem ment el hazulról vászonnal megrakott emeletes szekér nélkül. Libórius később öregségében néha elkottyantotta magát a korcsmányban:

— Az összes apostolok vigyáztak azon az éjszakán arra a podolini lányra. Még ma sem tudom, hogyan maradhatott életben?

Toll és tör.

— ápr. 22.

A VÁLASZTÓJOG MÁSODIK LIGÁJA is megszületett. Az elsőt pár évvel ezelőtt elhantoltuk s aggodó szívvvel nézzük a második szülött életképességét is. Mert az ilyen szüléseknél nagy veszedelem Polónyi Géza megjelenése és beavatkozása, lévén a szülés olyasvalami, ami feltétlen tisztaságot igényel. Nem a Polónyi Géza kezeire czélozunk. Azok ellen semmi kifogásunk. De a politikáját olyannak tartjuk, hogy féltjük tőle az akciók tisztaságát. És Polónyi mégis ott volt azon a gyűlésen, ahol Bánffy Dezső elnöklése mellett megszületett a választójog ligája. Az emberek lélekzete elállt, amikor Polónyi alakja feltűnt a teremben, s az újszülött arczán felismerhetőkké lettek a hippokratési tünetek. Hogy Polónyi hogyan került a terembe, senki sem tudja. De ott volt, tanácskozott s radikálisabbnak mutatkozott mint a legradikálisabbnak ismert politikusok és szociológusok. Nyilván felbátorította Bánffy Dezső jelenléte, akinek liberáлизmusát a legutóbbi szereplésekből olyannak találta, hogy az nem esik messze az ő liberáлизmusától. Polónyi helyesen okoskodott, s felbátorodva a szíves fogadtatáson, mely kijutott neki, legközelebb már a Lipótvárosi Kaszinó erénydíjára fog pályázni. S meglátják, hogy a kaszinó odaitéli neki.

NEM IZLÉSES DOLOG az ösök felhánytorgatása s szegény Mader Rezső esztendőnk óta csak azt hallja, hogy milyen szerencsésen válogatta meg az őseit. Nincs olyan esemény, hogy hozzá ne fűznék ezt a szerencsét s most is, hogy a kor-mány sajtópöreit viszik a tárgyalás felé, egyszerre csak felbukkan Mader Rezső szerencséje. Egy páholy ügyét kellett rendezni a kultuszminiszteriumban s amikor Mader a Népszínház bérletét akarta nyélbeütni a miniszternél, ugyanakkor magas helyről távirat jött, mely Mader kérését teljesítendőnek mondta. A távirat a páholyra vonatkozott, de Mader szerencsésen válogatta meg az őseit s a táviratot arra magyarázták, hogy Madernek a népszínházi bérlet dolgában előadott kérését kell teljesíteni. Így lett a páholy ügye a népszínházi bérlet ügyévé. Hát persze, hogy az ilyesmi szerencse dolga. De hát az istenek jók s ha valakinek semmit, de semmit sem adtak, a jóságuk parancsolja, hogy legalább jól válogatott ösöket adjanak melléje.

AZ EGYETEMEN TŰNETNI KELLETT, tehát zsufolásig megteltek a termek. Marczali Henrik egy ismert affér óta csütörtökön akarta első előadását tartani, tehát természetes, hogy az előadását nem tarthatta meg. Eljötték a Szent Imre Kör felszentelt hívői, s tüntettek a tanár ellen. A klerikalizmus nem lett volna következetes, ha nem így cselekszik. A szellemileg gyöngék erőseknek akarnak látszani s ennek legjobb módja, hogy az ember kikel minden ellen, ami a szellemileg gyöngék támogatásának látszik. S ahol nincs ilyen támogatás, ott erőszakkal és úgy alakítják az eseményeket, hogy ezekből ez a támogatás kilássék. Ők megvetnek minden igazságtalanságot. Ezt mondják ők, mert aki ilyet mond, az nyilvánvalón állást foglal az igazság ellen. Ők igazságosoknak, erőseknek akartak látszani, tehát Marczalit meg kellett igazságtalannak tenni, aki a gyöngét tiltott módon támogatja. Az egyetemen felhangzó orditózásnak ez a háttere. Ha az ifjakról nem tudnók, hogy jezsuiták nevelik, ez a tüntetés kétségtelennek mutatná azt. De

jezsuiták állanak mögöttük, s Marczali megelegedhetik azzal az eredménnyel, hogy a jezsuiták nincsenek egy véleményen vele.

A SZEGEDI HALÓTTAK nem tudtak volna nyugodtan pihenni sirjukban, ha Gárdos Mariska nem bucsuztatja el őket a hitvány világtól. Ezt csak Gárdos Mariska hitte s éppen ezért odatöködött a koporsókhoz s jól ismert közhelyekkel próbálta untatni az élöket és holtakat. A beszédre azt mondotta a szegedi rendőrkapitány, hogy izgató és szegény Gárdos Mariska nyilván elpirult ettől a ráfogástól. Hogy ő izgatni akarna! Ilyet még senki sem mondott róla Budapesten, pedig itt nem egyszer volt hozzá kínos és kellemetlen szerecsénk. De hát Szegeden könnyebben reagálnak az ösztönök, mint Budapesten. A fővárosban már alig eresztik önagságát az élők közé, mert élő emberek elmenekülnek az unalom elől, melyet Gárdos Mariska beszédje kivált. Az agitátorné tehát Szegedre ment vigasztalódni. Szegedre, a holtak közé. Mert a holtak türelmesek és nem védekezhetnek.

A NAGY TITOK.

Vajjon mit mondhatott Mikszáth Rooseveltnek?

A szem- és fültanuk egyike, aki becsületszavát adta, hogy nem mondja el senkinek a dolgot, így adta elő a nagy titkot:

— Mikszáth szemközt ült Roosevelttel.

— És Roosevelt? — kérdeztem én a szemtanutól. — Hol ült Roosevelt?

— Miután becsületszó kötelez, megmondom önnek. Roosevelt átellenében ült Mikszáthnak. De ne adja tovább. És most elmondom a titkos beszélgetést. Így folyt le:

MIKSZÁTH: Én nem beszélek egyéb nyelven, csak magyaron és tóton. (Hozzám.) Fordítsa le, öcsém!

ÉN: Mister Mikszáth... Yes... Mister Mikszáth...

ROOSEVELT: What! What?

MIKSZÁTH: Mondja meg neki, hogy szép amerikai czipője van.

ROOSEVELT: What is he meaning?

ÉN: Yes.

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Hogy a politikai helyzet nagyon fura. A délamerikai államok viselkedése az Egyesült-Államokkal szemben a tetőponton áll és hogy a magyarok New-Yorkban a Boulevard-kávéházba járnak.

MIKSZÁTH: Érdekes, hogy milyen rövid az angol nyelv a magyarhoz képest. Hol tanulta meg, öcsém, hogy ily jól tudja.

ROOSEVELT: What has he said?

ÉN: Yes.

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Hogy olvasta az ön összes regényeit. Legjobban tetszett neki a Quo Vadis.

ROOSEVELT: I am sorry, but I have not time.

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Szeretné, ha ön elmondaná összes regényeinek tartalmát.

MIKSZÁTH: Jól van, hát kezdjük. A lohinaí fü tartalma a következő...

ROOSEVELT (felkel): Good by! Was very glad.

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Hogy fontos politikai nyilatkozatokat akar tenni.

ROOSEVELT: Good by! Good night!

ÉN: Hunczut a német!

ROOSEVELT: Please, get away!

MIKSZÁTH: Mondja meg neki, hogy irok egy közjogi regényt Amerikáról.

ÉN: Miszter Mikszáth, ... yes... Miszter schreibt... közjog...

ROOSEVELT: I am sorry!

MIKSZÁTH: Elküldöm neki összes regényeimet angol fordításban. Majd öcsémuram fogja lefordítani őket, mert olyan jól tud angolul...

ROOSEVELT: Was very glad...

MIKSZÁTH: Kérdezze meg tőle, hol plombiroztatja a fogait?

ÉN (mérész elhatározással): Wer ist Ihr Zahnarzt?

ROOSEVELT: I don't understand...

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Hogy esküdjünk meg becsületszavunkra, hogy amit mondott, titokban fogjuk tartani.

MIKSZÁTH: Esküszöm!

ÉN: Esküszöm!

Roosevelt ekkor kezet fogott Mikszáthtal, velem, engem kiteszkolt a szobából. Utolsó szava ez volt:

— Good night!

MIKSZÁTH: Mit mondott?

ÉN: Hogy miként a japánok és oroszok közt, úgy osztrákok és magyarok közt is közvetíteni fogja a békét.

MIKSZÁTH: Szép nyelv az angol nyelv.

(A rettenetes titokkal szívünkben távoztunk.)

Maitre Jacques.

Krónika II.

A gyémántos cigány.

— ápr. 22.

Bajban van a fajelmélet. Ugyanakkor, amikor a Rostás dádé vacsorát ásott magának a büdszentmihályi temetőből, Munczy Lajost, a gyémántos cigányprimást örök nyugalomra helyezték a soproni temetőben lévő családi sírboltban. Mind a kettő cigány volt és nekem most az jut eszembe, hogy minden cigány tudja és érzi a maga faját mindig és meg nem tagadja sohasem, mert még a Tigris is, a ripacsospofájú és sántalábu hógőhordozó is mindig csak »te Gyulá«-nak szólította Kurucz Gyulát, a szomoruképű, fehérmellényes, aranylánczos almádi cigányprimást. És szinte bizonyos, hogy a Rostás sem tudta volna másképpen szólítani Munczy Lajost, ha valahá összetalálkoznak, mint tével, de az meg már egészen bizonyos, hogy a Munczy ezen egy pillanatra sem ütközött volna meg, hanem egészen természetesnek találta volna. Pedig félmillió maradt utána és családi sírboltba temetkezett.

Bajban van a fajelmélet, mert most hirtelenében bizony igazán nem tudnám megmondani, hogy ez a dolog mellette szól-e, vagy pedig ellene beszél. Mert van benne az összetartozandóság érzésének feltétlenül tiszteletreméltó és megható eleme is, mert Munczy Lajos, ha még olyan fiatal lett volna is, semmiesetre sem iparkodott volna belemuzsikálni a Roosevelt fülébe, hogy Dánoson is cigányok húzták, de nyilvánvalóvá lesz belőle az is, hogy ma már cigány a cigánytól is annyira szertéddifferenciálódott, hogy két temetőnek az örökkévalóságnál is kietlenebb távolsága van közöttük. Ezt az utóbbi és letagadhatatlan tény fel-

irhatják a fülük mögé az antiszemita csak úgy, mint a Diósadról Ökörítóra siető magyar ázsiautazók. Amilyen nagy a különbség, — hogy hirtelen két zsidó jusson az eszembe — Marczali Henrik és Singer Artur között, vagy — hogy hirtelen két fajmagyar jusson az eszembe — Eötvös Loránd báró és Eötvös Károly között, éppen olyan nagy távolságban állt Munczy Lajos a Rostás cigánytól.

Munczy Lajos arisztokratává lett a cigányok között. Első pillanatra a pénz és a gyémánt arisztokráciájának látszik és parvenünek, mert a Munczy-nemzetiség bizony csak közcigány számába ment a három nagy vajda-család, a Kolompárok, a Ráfáelek és a Krajczárok mellett a teknőfaragás és vályogvetés korszakában. Pedig Munczy nem parvenü volt, hanem az evolúció igazságának négyhuru bizonyítéka, szép nagyszakállu, komolynézésű tanulmányfej arról a témáról, hogy minden munka nemessé tesz, ha komolyan veszed és minden igazi megbecsülése a mesterségnek atyamesterré tesz a magad czéhében.

Munczy Lajos egészen új típus képviselője az oly könnyen egy kalap alá huzható és oly szívesen egy kalap alá huzott foglalkozásfajtaiban, a cigányprimások között. A cigányprimás. Hajh, valamikor nemcsak betüvetés közben érdekelt bennünket. Érdekes volt úgy a maga természetes mivoltában is és a Csermák kesergőjének a hangjából, a Lujza-csárdás hullámzásából éreztük ki, hogy melyik milyen ember és hogyan szereti a mesterségét.

De hát, lehet-e cigányról másképpen is igazán beszélni, mint az anekdotázás hangján? Szabad-e elméletekkel magyarázni, hogy mi volt a különbség a két híres győri cigányprimás, a Farkas Miska, meg a Vörös Jancsi között? Az öreg Farkas Miska már csaknem olyan arisztokrata volt, mint a Munczy Lajos. Fiatal korában három tipikusan gentry-vármegyének, Győrnek, Komáromnak, Veszprémnek volt a hegedűkirálya, azután muzsikált Erzsébet királynénak is és ekkor már elkapta egy kicsit a nagyralátás. Világot akart hódítani és kiment a bandájával — talán elsőül, ez a cigány-Kolumbus — Amerikába, a filadelfiai világkiállításra. És a tengeren azután szerencsétlenség érte. Hiába, nem való a sok víz a cigánynak, Farkas Miskának már kifelé menet is megrázta egy kicsit az idegeit a tengeri betegség, hazafelé jövet pedig olyan sok lett neki már a sósvíz, hogy valami hibát csinált a fejében. Itthon azután borral meg konyakkal kezdte gyógyítani a sok víz okozta betegségét és szélütés lett a dolog vége. Miskának megbénult a balkeze, dadogóvá lett a nyelve. Megöszült ebbe a nagy csapásba, de azután csak kiheverte és mivel magának is volt pénze, meg a cigány hitközség nagy betegsegítő pénztár is vagy mi, összeadogatott neki hetenkint egypár forintot, Farkas Miska afféle nyugalombá vonult cigánykirálylává vált.

Gyönyörű szép ember volt. Ölesnél magasabb a termete, barna ágátkőből faragott az arcza, zöldesfehér a hosszú haja, ezüstszállal átszőtt, mint valami

asszir királyé a még mindig fekete szakála, melanchólikusan alásimuló a hullámos bajusza. És mindig fekete peruvian posztóból készült hosszú kabátot, bőszájú nadrágot és hattyutiszta, napjára mosott fehér pikémellényt viselt. Csak a dióbarna szeme volt egy kicsit zavaros, egy kicsit vérrel zománczozott. Eljárt vendéglőről-vendéglőre, kávéházról-kávéházra, mindenhol külön ült le és sör mellett hallgatta, hogy hogyan muzsikál a cigány. És ahol megjelent, ott a primás mindjárt odavicsorogta a foga közül a bandának, hogy: »huzd ki magad roma« és mindenki úgy dolgozott, mintha a Farkas Miska bandájában muzsikálna a királynénak.

Öreg ember volt már a Vörös Jancsi is, a másik nagy győri cigányprimás, kopasz, csak halántékon vöröses-ősz a haja, amikor egy este Farkas Miska már nagyon megrokkantan bement a Karmelita-téren lévő kávéházba, ahol éppen Vörösék muzsikáltak. Üveg-sört rendelt, fejedelmi módon dőlt hátra a székén és hallgatta a Jancsit. És úgy látszik, nagyon megtetszett neki a becsületes munkája, mert amikor a Jancsi abbahagyta, intett neki, hogy menjen oda hozzá. És az öreg, kopasz, tekintélyes poczaku Vörös Jancsi megtörülte a homlokát, mert kiizzadt rajta hirtelen a dicsőség, úgy ment oda lassan, alázatosan, szinte görnyedten a Miska asztalához. Farkas Miska pedig csöndesen hörgött valamit és a pecsétgyűrűs ujjával — a balkeze mutatóján hordta a nagy arany pecsétgyűrűjét — rámutatott a sörrel telt poharára. Jancsi szinte áhitattal emelte fel a poharat és boldogan itta meg azt a sört, aminek az árát reggelenkint ő maga dugdosta oda a Miska feleségének. És az utolsó csöpp sörrel azután kicsordult az ázótt bajusza alól a hang is. Cigányos emfázissal, szinte sirva: »ó, édes apám Miska, mondjad már, hogy hogyan is vagy csak?« A Miska szomoruan elmosolyodott, a kezefejével megtörülte a szemét és megint hebegett valami érthetlenséget, azután felkelt és eldöcögött hazafelé. Másnap — gondolom másnap, de mindegy, ha harmadnap is — meghalt.

Ő volt az első arisztokrata a cigányprimások között, mert előbb híre volt már neki, mint Patikárus Ferkónak, Bunkónak, Berkesnek és az öreg Rácznak. Áhitattal beszélt róla minden cigány és emlékszem, hogy Kiss Jancsi is, aki akkor még csak primhegedűs volt az apja bandájában, meg Lendvay, a kisbögös is úgy beszéltek a haláláról, mint valami nagy, nemzeti cigánygyászról. Mindnek Miska bácsi volt, törzsfő, pátriárka, sáh-in-sáh, pedig ő sem volt vajdacsaládnak a szülöttje, hanem közcigányból tette arisztokratává a mindent megnemesítő művészet.

Szokás mostanában lenézni a cigánymuzsikát, mert Wagner óta még az erdei madár hangja is leitmotivumra jár. Lehet is, hogy kicsiny és nem egészen mára való már, amit produkálnak. De egy bizonyos és véghetetlenül nagyrabecsülni való a cigányban: az az ösztönös szeretet a maga művésze iránt, az a rajongás a saját mesterségéért, az az üzlettelén rajon-

gás, ami csak a renaissance nagy művészeiben volt meg, akik úgy szerették a maguk munkáját, hogy már nem is művészetnek, hanem mesterségnek tekintették.

Ez a cigányérvés — csak ne volna úgy elkoptatva az a bohém szó! — facsarta ki a könyvet a Vörös Jancsi szeméből, a sört a Farkas Miska poharából és a Munczy Lajos gyémántjai sem egyebek, mint szivárványnya kristályosodott cigánykönyvek, sörpermetegek. Hogy félmillió maradt utána, még azon sem kell elszomorodni. Hogy a családi sirboltjába temették el, az sem megütközni való dolog. Végre is nem nagyon elszomorító az a tény, hogy néha a Csermákok sem éhen halnak meg és hogy a vén cigánynak is lehet még ünnep egyszer a világon. Akkor, amikor megtér az ősei közé és tisztos polgári módon a családja sirboltjában temetik el:

Paganel.

Áldott e bánat...

Áldott e bánat, megszépíti lelkem,
Mely únt napoknak holt vizén pihent.
Áldott a bánat, enged énekelnem
S éreznem, mily mély az élet s mi szent!

Áldott vagy Anna! Messze, messze mentél,
Hogy megmutasd, mily mélyen bennem élsz,
Hogy egy hatalmas és bús szerelemnél
Érezzem, hogy az életem egész!

Hogy én is a tavaszi újjulások
Fia vagyok, ki siron is kihajt,
Hogy engem is egy végtelen világnak
Mély titka ringat, hol nincs semmi part.

Juhász Gyula.

Uj államtitkárok.

Há nem lenne meggyőződésünk, hogy a parlamenti élet időközönként való pihentetése hasznára van az országnak, a legutóbbi események megérlelték volna ezt a meggyőződést. Mert a politikai pártok parlamenti harcza mellett alig képzelhető el, hogy az uj államtitkári állásokat hozzáértő férfiakkal töltötték volna be. A parlamenti tülekedés mindig indigénak telepítésével járt s ez a tülekedés hozta magával, hogy nálunk az embereket olyan helyekre állították, ahová legkevésbé sem valók.

A karrierek normális utját biztosította az a néhány hónapos pihenő, mely most állott be parlamenti életünkben. Négy uj államtitkárt kaptunk, akiknek mindegyike arra az állásra termett, melyre kinevezték. A miniszteriumokból kerültek ki. Ott nevelődtek, ott ismerték meg az ország szükségseit, amelyeknek kielégítésén minden erejükkel dolgoztak. Nem tagadjuk, a mi szívünknek különösen is kedves Bartóky József, az uj földmivelésügyi államtitkár. Husz évvel ezelőtt *A Hét*-ben jelentek meg első versei, amelyekből

annak idején csak egy szép írói karriért jósltunk. A jóslatunk nem vált be s mi igazán nem tudjuk, sajnálkozunk vagy örvendezzünk azon, hogy a karriér nem az lett, aminek mi képzeltük. A csalódás nem ért hirtelen. Bartóky pályafutásának közbenső stációi lassan-lassan nevelték bennünk a sejtést, hogy messze eltávolodik tőlünk. A kilenczvenes évek második felében azok élén látjuk, akik az agrár-szociálizmus szenvedelmes hullámainak elsimitásán fáradoznak. Darányival együtt ő volt ama szociális törvények megalkotója, melyek az agrár mozgalmakban helyreállították a szociális békét. Hogy ez mekkora érdem a mi agrárius országunkban, ennek méltatására nem kell vállalkoznunk. Azóta jelentős szerepe volt minden munkában, mely törvények utján szabályozza a mezőgazdasági életben az érdek-ellentéteket. E törvényekben sokat találunk a régi poéta lelkéből, magasabb felfogásából, s ha el is vesztettük az író, vigaszunkra szolgál, hogy a törvénykönyvekben viszontlátjuk őt.

Kazy József, a földmivelésügyi miniszterium másik államtitkárja Egan Ede örökét vette át. A hegyvidéki akció folytatásával bizták meg s Kazy József ezt a missziót úgy teljesíti, hogy elnémultak a félekezeti sérelmekről szóló panaszok, melyekre régebben annyi okot adtak.

A kereskedelmi miniszterium két uj államtitkárja Kálmán Gusztáv és Stetina József. Mindkettőt párját ritkító tekintélynek ismerik a vasuti díjzabások terén. A nemzetközi tarifaszabályozó konferenciákon gyakran képviselték Magyarországot, s a bizalom, mely itthon kijár nekik, igazolja, hogy az ország érdekeit meg is védték ezeken a bonyodalmas tárgyalásokon.

Az álom.

Irta: BOLESŁAW PRUS.

(3)

— Ostobaság! . . . — mormogta a szegény diák és hogy elhessegesse a szomorú gondolatokat, amelyek férgeként férköztek a szívéhez a gyűlölet szálain, uj kérdést vetett fel:

— Mire való a szenvedés és az öröm az emberi életben?

Ahogy ezt a kérdést elgondolta, álmán nagy változás ment végbe: a színes, élénk tájék helyett homályos kovácsműhely tárult szeme elé, amelyben két meghatározhatatlan alaku óriási lény munkálkodott.

Az egyik óriás fujtatóval a tüzet élesztette, a melyből a mákszemnél is kisebb szikrák ugráltak ki, a másik meg elkapdosta őket és bezárta gránitgolyóba, akkorába, mint egy karmelita-has.

— Jó napot! — szólalt meg a diák. — És mit művel vajjon a mester ur?

— Én — felelte a fujtatós — elzavarom a lelkek magját.

— És én — tette hozzá a másik — emberi testbe zárom.

— Fiu! — füttyentett a diák. — Bátor vagyok megjegyezni, hogy nem hihetem, hogy ilyen árva szem keresztülhatolhasson ilyen kemény hüvelyen. Hiszen ez a gránitgolyó három ölnyi átmérőjű, hogy hajthat ki benne a lélek apró magja?

— Há kevésbé erős hüvelyt adnék magának,

— mormogta az óriás — hamarább nyüné el, maga rongyos!...

— A harmadik mester majd megmutatja, hogyan készül az — mondta a fujtatós, aki nyilván barátságosabb volt.

A szegény diák most észrevett a műhely küszöbén egy még sötétebb kinézésű lényt, amely ugyancsak különös dolgot művelt. Sorra vette a gránitgolyókat, amelyekben már bent voltak a szikrák és hatalmas aczél-furóval, ezerfontos pöröly segítségével lyukat vájt a gránitba, egész közepéig. A gránit minden ütésre sóhajtott, nyögött és véres könyeket sirt. De nyomban vékonyka világos hajtás bujt elő a lyukból. Ekkor az óriás kitette a golyót a levegőre, a hajtás nőtt, fejlődött, galyakat eresztett (vagy kiszáradt) és az óriás ismét fogta a golyót, ismét beléje verte a furót, nyomában ismét hajtás nőtt ki, amely ismét fejlődött, gyarapodott, amint a levegőre kitette.

És így ment ez tovább.

— Megkövetem, mester ur, — szólította meg a szegény diák a rémes alakot, két ujjával a süvegét érintve — mit művel?

— Elősegitem a lelkek fejlődését — felelte a rém.

— Hogy a gránit is jajgat — tette hozzá a diák.

— De azért nézze, mi történik a lelkekkel...

Az orvosnövendék kilépett a műhelyből és megnézte a gránitgolyók halmazát. Ha enyhe, békés szellő fujdogált, mint amilyen az emberi szív tiszta öröme, a hajtások temérdek galyat eresztettek és egész világos erdő keletkezett a gránitakák körül.

Ellenben ha kemény, heves szél viharzott, olyan mint a szenvedély, kiszáradtak a galyak, de sőt az egész erdő is.

És a rém csak tovább lyuggatta a gránitot, amely sirt, jajgatott és köszivéből ujjabb és ujjabb hajtásokat eresztett.

— Kicsoda maga, mester ur? — kérdezte a diák csodálkozva és egyuttal megrémülve a véres munkától.

— Én a Szenvedés vagyok — felelte a rém azzal a hatalmas furóval. — Ha én nem volnék, a ti lelkeitek a világ végéig mákszemeknek maradnának, amelyek az anyaghüvelyben szunnyadnának...

— Ó!... Pokoli lázam lehet — gondolta a diák és eliramodott a műhely tájékaról.

Módfellett nyugtalanította ez az állapot.

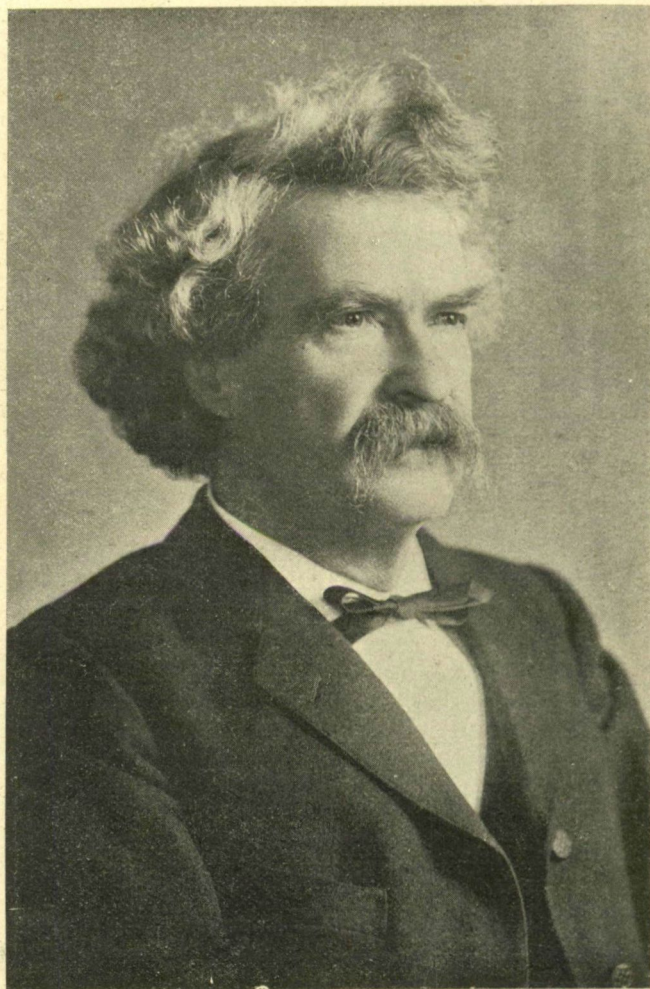
— Próbáljunk józanul gondolkozni az anatómia, a fiziológia, a fermakológia meg az akuséria utmutatása szerint. Az agyvelőm szabálytalanul működik, azért tűnik fel nekem, hogy a fájdalomnak is meg van a maga célja, tudniillik, hogy mozgásba hozza az emberi lélek fejlődését... Ha a tudomány alapján itélnék, világosan látnám, hogy nemcsak a szenvedésnek, de még magának a természetnek sincsen célja. Hiszen tanúság erre a férfiak csecsbimbója, ugyszintén az emberi fül külső része, a kagylója, amely czéltalan szerv, mert hiszen még a legyet sem birjuk vele elhessegetni, ahogy azt, teszem, a szamarak tehetik. Menjünk tovább. Beteg vagyok, tehát azt álmodom, hogy a mi földi életünk előkészíti az emberi lelket egy magasabb rendű életre, mint ahogy példának okáért a gimnázium előkészit az egyetemre. Ha ellenben egészséges volnék, Hartmannal* tartanék, aki azt mondja, hogy az egész élő világ arra törekszik, hogy öntudatlanul elpusztítsa magát a világot, mint ahogy a sajt kukacjai magának a sajtnak megsemmisítésére törekszenek. Ez a Hartmann-féle világ, illetőleg az öntudatlan sajt, magamagától lett s ő hozta létre, öntudatlanul, a kuka-

czait is, azért, hogy elpusztítsák s hogy elpusztítsák, szintén öntudatlanul, önmagukat is.

Idáig jutva okoskodásaival, a szegény orvosnövendék örömmel felkiáltott:

— Látom, hál' Istennek, a lázam még sem lehet tulságosan nagy, mert pontosan, összefüggően tudok gondolkozni a filozófia legujabb eredményei felől.

Ekkor azt vette észre, hogy mérhetetlen sikságon van, gyapotszerű felhőkön s középuitt csodásan szép szobor emelkedik, mely a legnagyobb földi hegyeknél is nagyobb volt. Bokáig érő kék palást volt ez alakon, temérdek ránczczal, karja a mellén összekulcsolva, arczán a mély gondolkodás kifejezése. Palástjának ránczai

Mark Twain.

olyánok voltak, akár egy hegláncz, elkülönítve völgyekkel, szakadékokkal; s e magaslatokon és mélységekben hangya nagyságu lények sűrögtek-forogtak, amelyek fölötte hasonlítottak a tudós fővegü és tógaju emberekhez.

A szegény diák egyszeribe megértette, hogy ez az óriási alak a Valóság jelképe és a rajta keresztül-kasul mászkáló hangyák azon fáradoznak, hogy a messzelátó, szögmérő és kémiai reagens segítségével megállapítsák valódi alakját.

Látivaló volt, hogy a hangyák ugyancsak fáradoznak a dolog megismerésén. Szerencsétlenségre a szobor milliárd milliárdszor nagyobb volt nálunknál, ennél fogva egyik sem birta áttekinteni, megérteni még egy nagyobb részét sem, nem hogy az egészet. Mérték hát, ahogy birták, nagy kinlódással és szerfelett lassan, úgy hogy egy-egy ráncz megismerésébe

* Hartmann Róbert Károly német filozófus.

emberöltök teltek bele. És munkájuk telé volt tévedéssel, amelyek felett vitatkoztak, veszekedtek. A Valóság alakjának megértéséhez szükség lett volna néhány száz kereszt- és hosszmetset megállapítására, amelyeknek egy vonalban való kiterjedése néhány száz viorstot* tett volna. S ők csináltak is néhány átmetszetet, de csak a szobor alsóbb részeiben s mindössze néhány méternyi kiterjedésűt.

Ezenkívül tárgyaltak az egész felől, amelyet egyesek rendszeres, teljes alaknak mondtak, egyesek pedig élettelennek és rendszertelen tömegnek — és ezek voltak a legarczátlanabbak.

— Oly hatalmas messzelátóm van, — kiáltotta az egyik — hogy még az orrom hegyéig is ellátok, de eszmét a természetben nem látok.

— Ugyan, mit a messzelátó! — henczegett a másik. — Én nem egy ember tyukszemét vizsgáltam meg és lelket nem találtam egyikben sem.

— Sőt én alig találtam életet a természetben — tette hozzá a harmadik.

A matematikusok sejtették a Valóság bázisát és mert a legrégebbiről és a legrendesebben dolgoztak, csakhamar megalkották a körvonalait és amit felfedeztek, a rendszeresség benyomását tette. Ez féljogosította őket a feltevésre, hogy az egész tökéletesen szabályos és erősítették, hogy az ő formulájuk alkalmazható a szobor azon részeire is, amelyeket eddig még nem sikerült felfedezni.

Csak hogy a tyukszemek kutatói tulkiabálták őket és munkájuk az általános zürzavarban csak igen lassan haladt előre.

A szegény diák elgondolkozott.

— Ugy látszik, én vagyok a legtökéletesebb ember, mert teljesen értem, amit a legtökéletesebbek sem érnek fel észszel. A Valóság nem zürzavaros valami, hanem tökéletes egész, nemcsak rendszeres, de szép is, én meg...

E pillanatban felhangzott az a bizonyos vonítás, az »áj-áj!...«, amely annyira megrendítette, hogy felnyitotta a szemét...

Már nem volt sem a szerencse országában, sem a homályos kovácműhelyben, sem a fellelsziken, ahol a Valóság szobra állott. Hanem a kórházi ágyon. Kőlégi álltak körül s arczaikon nyugtalanság tükröződött és csodálkozás.

— Mit bámultok úgy rám? — kérdezte.

— Te szóltál? — kiáltotta az egyik. — No, most már életben maradsz...

— Bizony féllábbal már a sirban voltál — tette hozzá a másik.

— Vagyis inkább a másvilágon — felelte a lábba-
dozó, visszaemlékezve különös álmára.

— Egész a másvilágon?... Mit csinálnak ott? ...
Mondj valami újságot! ... — tréfálkoztak a kollégák.

A szegény diák legyintett a kezével és elgondolkozott.

— Csak mókázatok, ha jól esik, de amit tudok, azt tudom...

És hogy felgyógyult, nemcsak hogy nem panaszkodott a szegénysége miatt, hanem még örült neki. És valahányszor súlyos gondok neheztedtek rá, eszébe jutottak a világos hajtások, amelyek a szenvedés sújtásai nyomán fakadtak a gránitgolyókból és azt mondotta, hogy ezekben a pillanatokban fejlődik, izmosodik a lelke...

* 500 öl.

Saison.

A jelölt barátja.

— ápr. 22.

A jelölt leutazik a kerületébe és gondosan készí-
geti elő a talajt. Megkedvelteti magát, lekötelezi az embereket, kezét csókol a fűszeresnéknek, ajándékokat osztogat a gyerekek közt, keresztapaságot vállal, vőfélykedik keresztény, zsidó és vegyes esküvőkön, dolgozik, lőt, fut, veszteget, kapaczitál, fárad, izzad, kinlódik, szenved, amikor egyszerre csak betoppan hozzá Pestről a barátja.

— Szent Isten, — mondja neki — mi a manónak jössz most ide?

A barátja így szól:

— Korteskedni jöttem. Megmutatom neked, hogy igaz barátod vagyok.

És azzal elkezdi korteskedni. Az eredmény körülbelül ilyenforma: Betérnek egy korcsmába szónokolni. A beszédek után a jelölt barátja cerclét tart:

A JELÖLT BARÁTJA (az egyik választóhoz): Hogy-mint vág a bajusz, gazduram?

A VÁLASZTÓ: Lassen Sie mich geh'n. Bin kein gazduram.

A JELÖLT: Az Istenért, ne magyaroskodjál ezzel, ez az egyetlen zöldszász, aki rám szavaz.

A BARÁT: Sie sind ein grüner Sachse?

A SZÁSZ (sértődötten távozik és beiratkozik az ellenpárthoz).

A JELÖLT BARÁTJA: Hát maga mit csinál, öreg? Tud-e írni-olvasni?

AZ ÖREG: Egy kicsit. Különben, amiért ilyen egyszerű ruhában járok, ne tessék engem választónak nézni. Én vagyok a közoktatásügyi államtitkár és a gimnáziumi tanárokat jöttem megdolgozni.

A JELÖLT: Bocsánat, méltóságos uram... a barátom nem tudhatta...

A BARÁT: Nem néz ki méltóságodból.

A MÉLTÓSÁGOS (az első vonattal hazautazik Pestre és abbahagyja a tanárok megdolgozását).

A JELÖLT BARÁTJA: Hát maga kire szavaz, bácsi?

A BÁCSI: Pardon, én a jelölt apja vagyok.

A BARÁT: Nincs sok sánsz, ugy-e?

A BÁCSI (sirva fakad és kezdi sajnálni a pénzt, amit a fiának a megválasztására szánt).

A JELÖLT BARÁTJA: Pinczér, egy óra óta várom azt a rongyos rostélyost! Micsoda kiszolgálás ez?

A PINCZÉR: Azonnal, kérem.

A BARÁT: Ne járjon a szája. Hozza az ételt. Micsoda disznóság ez, ennyi ideig vártni az embert!

A PINCZÉR: Mit tetszett mondani? Disznóság?

A BARÁT: Ne feleseljen, mert hozzávágom ezt a söröskriglit! Takarodjék!

A JELÖLT: Az Istenért, Ödön, mit csinálsz? Ez szavazó!

A PINCZÉR: Jó, hát takarodom. (Fölteszi magában, hogy az ellenpártra szavaz.)

A JELÖLT (*sírva*): Mit csinálsz? Mit csinálsz?

A BARÁTJA: Korteskedem! És ez még semmi! Holnap nyakamba veszem a három faludat és majd csinállok én melletted hangulatot! Mert én tudok ám ezeknek a komisz parasztnak a nyelvén beszélni!

EGY PARASZT (*fejét csóválja*): Aj, ha!

A JELÖLT: Ödön, az Istenért, utazzál haza!

A BARÁTJA: Én? Soha! Csak nem teszed föl rólam, hogy ezeken a nehéz napokon elhagyjalak? Melletted leszek, öreg, melletted! Majd meglátod, mit tudok én!

(*Még vagy husz embert megsért és aztán aludni tér.*)

Vessző.

INNEN-ONNAN.

¶ Gróf Szönyény-Marich. A külügyi politika gondjai között nem utolsó az idegen országokba küldendő miniszterek megválasztása. Nagy név, tisztas vagyton, amelyet az ilyen külügyi képviselőlet igényel, a reprezentálás és a méltóság allűrjeinek minden kelléke még nem elég ahhoz, hogy diplomata legyen valaki. Egy különös kvalifikáció is kell még hozzá: finoman értékelni és disztinválni tudó fölényes értelmesség, nagyfoku önmegtartóztatás bizonyos bürokratikus kényszerekkel szemben s egyéb olyan intellektusbeli tulajdonságok, amelyek épp a nagy név és nagy vagyton viselőinél velük nem született és a közfelfogás szerint talán méltatlan tulajdonságok. A felső — nem tizezerből — hanem alig néhány százból kiválogatni a legalkalmasabbat fontos diplomáciai kiküldetésre, nem egy külügyminiszternek mélyeséges gondokat okozott már. És kevés olyan szerencsével választottak még nagykövetet a mi monarchiánkban, mint amilyen Szönyény-Marich, akit most hosszas szolgálatai fejében grófi rangra emelt a király. Németországhoz bennünket nagyon gyenge szálak fűznek, a multban és a jelenben is; nem egy ok könnyen széttéphette volna ezeket a kapcsolatokat, ha olyan erős kezek nem vasalták volna erős szerződésekkkel egymáshoz a két birodalmat, mint amilyen Bismarck és Andrássy volt. Azóta sok idő mult el, meglazult az erkölcsi felelősség a rég megkötött szövetkezés megítélésében, nem egy alkalom kínálkozott, hogy a monarchia és Németország szakítson egymással. Hogy ez nem történt meg, abban elsőrendű érdeme volt berlini nagykövetünknek, aki minden diplomáciai sajátság mellett még személyes szeretetreméltóságával tudta lebilincselni magához a legszeszélyesebb uralkodónak, II. Vilmosnak rokonszenvét. Ki tudja, hány izben volt szüksége a monarchiának épp arra a magánviszonyra, amely Vilmos és Szönyény-Marich közt volt! Ki tudja, hányszor kellett a berlini palotában korrigálni olyan tapintatlanságokat, melyeket a bécsi Ballplatzon követtek el! Nagy bajban voltunk a mult esztendőben; Németország rántott ki a kátyuból, amelybe jutottunk. Ez a grófi cím nyilván nem lehet más, mint uralkodói hála azért a szerepért, melyet berlini nagykövetünk játszott abban, hogy Vilmos császár mellénk álljon. Hogy a mult esztendőt honorálja ez a kitüntetés, annál biztosabb, mert ilyen elkésve jött.

> 13. Kulturember fölényesen nézi le a babonát, felháborodik a halott vénasszonyt vampirgyanuért karóba húzó oláh paraszton, mosolyog a nyugós gyereknek szentet oltó dajkán, de azért pénteken mégsem kezd bele új munkába és van esetleg olyan nyakkendője vagy zsebkendője, amit sziveseb-

ben visel, mint a többi, mert amikor egyszer éppen az volt vele, akkor valami váratlan szerencse érté. Sőt Amerikában — mert Amerikára lehet ráfogni mindent — megalapítja a tizenhármassok klubját is. És nem veszi észre, hogy klubot alapítani a tizenhármass szám ellen éppen olyan babona, mint félni a tizenhármass számtól. Szóval a legtöbb ember olyan, mint az átlag-ateista, aki úgy gondolkozik: »Uram Isten, nem hiszek benned, mert tudom, hogy te még ezt is megbocsátod«. Mert eltagadhatatlan bizony, hogy mindnyájunk lelkében ott lüktet több-kevesebb erővel a hamleti jambus: »There are more things in heaven and earth, Horatio, Than are dreamt of in your philosophy«. Amit magyarra sommásan lefordítani így lehet: »a fene jobban tudja, hátha igaz«. Csak ne tessék eltagadni, még önmagad előtt sem és meg fogod látni, hogy mindnyájan babonások vagyunk; a rossz gibicz, aki elrontja a kártyád járását, maga is éppen olyan babonás, mint te vagy. Ezért én bizony egy cseppet sem tudok megütközni azon, hogy most, amikor a budapesti villamos vállalatok behozzák a szines táblák helyett a számokkal való jelölést, a tizenhármass számot, az ominózus 13-at, kihagyták. Ilyen számú vonal nem lesz. Nevetni való, esetleg felháborodni való; ha nem az élet valóságait nézzük, hanem csupán csak szentséges elveinket és szabadelvű meggyőződésünket. De tessék csak vendéglősnek lenni a Zugligetben és majd mindjárt meg tetszik látni, hogy kileli uraságod hátát a hideg arra a gondolatra, hogy a számokon való osztozkodáskor a tizenhármass szám véletlenül éppen a zugligeti vonalnak jut. Hiszen akkor egyenesen be lehetne csukni minden zugligeti vendéglőt, mert a szabadgondolkozók rendszerint antialkoholisták is. És, én ugyan nem vagyok babonás, de azért arról sem vagyok meggyőződve, hogy a tizenhármass vonalon szaladó kocsik vezetői nem éppen azért gázolnának-e el még több suszterinast, mert a maguk szerencsétlen számának a szuggesztív hatása alatt egészen a reszketésig vigyáznának, hogy baj ne essék. És, én ugyan egyáltalán nem vagyok babonás, mégis méltányolom a villamos társaságok bölcs opportunitását, mert a babona kinevetni való dolog ugyan, de — majd megvárom, amíg más kezdi el a nevetést.

* * *

= Czirkus. Szegény két fura, korcs virág, barnumi csodakerteknek duplaliljoma, szegény kis sápadt rablányai egy pokoli pillanatnak, melyben az őstermészet áldott munkálkodásába kaján kezekkel belekontárkodott a sátán, és csont, izom, véresejtek szövédékből forrasztott szörnyű lakattal örökre egybelánczolt két külön világot, két külön embert. A prágai ikerleányok, ha annak idején épséges, egyes mivoltban bimbóznak elő az anyjuk szíve alól, ma, már derék és boldog asszonykák lennének bizonyára, apró, köznapi örömök részesei, tisztas öregségnek és kaczagó unokáknak várományosai. Így pedig, mivel egynéhány gerinczcsigolyájuk és csipőporczogójuk elválaszthatlan közös tulajdonná nőtt össze, így lett belőlük muzeális szörny, piaczi csoda, mignem most az egyiknek anyasága révén a piaczi csodából avanszáltak frivol szenzációvá, amelyen egy egész röhögő világ köszörüli az elmességét, tánczoltatja a gunyját és kombinálja a csiklandós képzeléseit. Talán soha még nem volt oly szembeszökö, hogy a gunyos hahota mennyire az ördögtől való, mint e szerencsétlen, betegágy körül, ahol az anyaság gyötrelmeit piheni ki a nyomorék leány. Hogy senkinek eszébe nem jut végiggondolni ezen a két keserves léten, elkezdve a gyermekidőkön, végig a gyümölcsstermő szerelmi lázig. Két gyermek, ki soha nem futott labda után, légbelendülő hintakötelen nem repült tova, kiknek arczaít a virágszagu réti szél pirosra nem csipte, kik sosem kaczagtak versenyt az erdei giliczével, csak ültek, üldögéltek a támlátlan kis székjükön a czirkuszi sutban, és a hatosos biléteért minden bámész naplopó és szörnyüködő vénasszony meggusztálhatta és végigtapogathatta őket, mint bolti jövő-menők a reggeli zsemlet. A tavaszi ser-

dülés misztikus idejében két érzelmes, hallgatag kislány, aki a többi ember szemében sosem volt egyéb, csak a nyolczas vagy a harminczhetes szám a műsorczédulán; sose kérdezte senki, nem vágyódnak-e anyai beczézetésre, kis fehér lány-szobára, pár virágtőre, vagy egy májusi tánczünnepegre boldog kis társaik között... És asszonyiságuk fölbredése — sok tündéri tüze az ifjui láznak — mind ott lobogott el a mutatványos bódé nyomorult sivárságában, hól a kecskeszakálás, potrohos imprezáriót is deli lovagnak mutatta előtük az aránykódós mámor... Az imprezáriót, a furfangos kis kalmárt, ki már-már kétségbeesett pénztári forgalma megcsappanásán, amikor látta, hogy drága pénzen vett jószágait már megunta a nép... És maga buzgólkodott új trükk irányában, e népcsőditő szenzációnak, e groteszk anyaságnak eljövételén... És most ott feküsznek ők egy egészségesen vigyorgó társadalom közepette halovánnyon a kórházi ágyon, és maga a gyermek is, ha emberré növekedik, ki fogja nevetni őket, két összenőtt vénasszonyt, amiért czirkusztárgyi létük daczára, valaha forrók, vágyók és érzők valának... Szegény, dupla rózsaszála tizenyolcz tavasznak!...

§ **Mark Twain.** Bátorság, uraim és hölgyeim! Bátorság és valljuk meg egymásnak, hogy nem sokat tudunk Mark Twainről. Összes ösmereteink, hogy folyton angol pipát szorongatott a fogai közt, melynek a füstje ugyanolyan aromátlan volt, mint a Mark Twain humora. S hogy a történeti igazságnak semmivel se maradjunk adósa, el kell ismernünk, hogy egy-két apró humoreszkjét is olvastuk valamikor, de féltünk egymásnak bevallani, hogy még ezekben a kiválasztott írásai-ban se láttuk őt oly nagynak és kiválónak, amilyenek honfitársai beajánlották. S a hogyan az évek teltek, Mark Twain egyre nőtt nálunk is, máshol is. Ennek a növésnek a nyitja, hogy senkisé meg szembeszállani azzal az értékkel, melyet az amerikai faj megállapított a maga írójáról a világnak. És ezzel meg is mondtuk, hogy Mark Twain a maga nagyságát nem az írásaitól, de a fajától kapta. Az amerikai faj adott neki értéket, s az amerikai faj a maga óriási erejével ráoktrojálta ezt az értéket a gyöngébb nemzetekre. Az ő írói karrierje megdönthetetlen bizonyítéka annak, hogy mekkora erő az írónak az a hatalom, melyet nemzete képvisel.

> **A szegedi robbanás.** Csak semmi Ázsia! Mert ez az eset is éppen úgy megtörténhetett volna, sőt Isten ments, meg is történhetik még a Ruhr-vidék gyártelepein, vagy a nagy amerikai gyárvárosokban is, mint ahogyan nem történhetik meg sem Bulgáriában, sem Afganisztánban, mert ott nincsen gyujtógyár. Ahol robbanóanyagokkal dolgozik az ember, ott nincsen óvatosság, amely elkerülhetővé tegye, hogy néha fel is ne szabaduljanak a rabságba vert gonoszok. Igaz, hogy Szegeden az emberölést nem a foszfor és nem is a kén kezdte el, hanem a rossz kazán miatt fékevesztetté vált gőz, de azért még ez sem egész Ázsia. Mert közügyek lelkiismeretlen kezelői akadnak — gondolom, ezt még Duez sem tagadja le — Franciaországban is, az elemek hatalma néha még a legpontosabban megszerkesztett német alaposágú léghajót is öldöklő szerszámmá teszi, a szerencsétlenség csak olyan fekete vendége az amerikai bányáknak, mint a magyar gyáraknak. Kétségtelen, hogy történt mulasztás, bizonyos, hogy vannak bűnösei ennek a katasztrófának. Azok majd megkapják a büntetésüket, ha nem is olyan félközépkori szigorúsággal, mint teszem fel azt az angol büntetőtörvénykönyv intézkedik. Becsukják Duezt is, becsukták Wilsont is, de senkinek nem jutott eszébe Ázsiát kiabálni. Majd becsukják a szegedi katasztrófa bűnöseit is — és Ázsia mosolyogni fog azokon, akik vele kapcsolatban őt emle-

getik, mert Ázsia nagy kulturvilág, ott született még Európának csaknem minden mai kultúrája is, ott támadt tudomány, művészet, vallás és mesterség egyaránt és ott találták fel a puskaport is sokkal, de sok évezreddel előbb, mint azok, akik most felfedezik, hogy a foszfor és a kén még Magyarországon is meggyullad, ha tüzet foghat.

= **Hurczolkodik a sintér.** Ma bizonyára pompás, tükörszemű paloták magaslanak ott, ahol a sintértelep kunyhái gyászoskodtak a hajdani Pesten... És ahogyan mind szélcsebbre nyújtóztatta kevély tagjait a szépülő város, úgy tolták, küldték a sintért egyre amodább, kijebb, jó messzire az emberi fészkektől a halálugatás véres tanyáját... Most a lovak mellett van, szomszédságában a fuvartelepnek, ahová öntözőkocsik, vonszolása, kövesszekerek czipelése és egyéb közigazgatási járművek igája után édes szénaszagu pihenőre térnek a főváros öreg gebéi, himpókos paripái. De most itt is fölmondják neki a kvártélyt, mert a sintéri szomszédságot még a gebék sem bírják. A város urai tanakodnak még, hogy hová is tegyék e rémmészárszékét, de a hurczolkodás havára, májusra, majd csak lesz, hová peczéri fejüket hajtsák, bár csak minden szegény pesti partájnak olyan biztosan lenne, ahogyan a dróthurkok, nyuzópadok és kinzókóterek földéhez jutnak. Pedig bizonyára elegen vagyunk, akiknek utópisztikus, forró vágyai sorában ez is befoglaltatik: bár csak pörkölnének föl minden gyepmesteri kreaturát, hiszen az ebadóban behajtott sok tiz-husz koronából fényesen telne valami becsületes és tiszta intézményre is, ahol állatorvos szeme elibe kerül a kutya a sintér vérpadja helyett, ahol gyors és fájdalomtalan méreggel emésztik el a beteg állatot, az egészségeset pedig szépen eltartják, míg gazdája kerül, — telne modernebb és kiméletesebb fogóeszközre is, mint a dróthurok. És ha nem telne is, hisz oly sokan vagyunk, akik egy-két karéj kenyere árát mindennap rájaszánánk, hogy ez így lehessen, — oly sokan vagyunk, akik állati jajongás hangjaiban a legőszintébb, legártatlanabb fájdalom szavát hallottuk sirni, a megkínzott, szegény párák szemében valóságos könyeket láttunk, az elhaló állati tekintet fénylésében láttunk a lelket; oly sokan tudjuk, hogy az eb, akinek egy jó szót, egy falatot vetettünk valaha oda, a leghálásabb, leghivebb, legérzőbb barát. A hóhért — akit vörös tógában, tündöklő pallosával a bűnhődés kísértetének képzelünk el — még csak elbirjuk valahogy elfinomult és érzékeny tudatunkban, — de az utcai vérbíráskodást, e drótlásszókkal tovaszúráló rosszarczu sbirreket, a halálfélelem vijjogó kórusát öblébe fojtó zöld talyigát, az átkozott házat, melynek falait a kin üvöltése rázza, a kegyetlenkedő peczéri kezét, mely kenyeret tud szelni a gyermekének, mind, mind e sok szennyet, kint, aljasságot és szomorúságot, melyet a »gyepmester« értelmetlen és hamis szólárvája alá takar a hivatali frazeológia, — nagyon jól esne elköltöztetni valahová nagyon messzire, a középkor kazamatáiba, ahol a boszorkánymáglyákat és a mártírok olajosüstjeit megette már a rozsdá és beszötte a pók...

= **Az obsitos kanász.** Vén kanász volt a nyeszkenyei kanász, de nagyon. A haja tuskéje mind ősz, csizmája foltos, disznószőrös kulacsa lyukas, csillagos bicsakja csorba és hajdan zengőtorku kanásztülökje rekedten hörgő. Kiadták hát néki az obsitot, mondván: »gyöngé már a kend lába a csordahajszolásra, homályos a szeme, azt se látja már, melyik a zsenge vetés, melyik a gázos legelő, erőtlén az elméje hozzá, hogy számon tarthassa, mikor melyik anyaállat ellik, és hány rózsás malaczcsecsemőt szolgáltat be az uraság konyhájára, — most már csak pihenjen, eleget rőtta a tarlót«. Beszélnek így néha a városon is, uri fórumokon, öreg nagyurakhoz,

akiknek azonmód elbágyadt az eszejárása, elködösült a szeme és kiokkantak a mesterségükből. Az öreg nagyurak vaskorona-rendeket és egyéb méltóságokat kapnak ilyenkor, — a vén kanász kikapta a cselédkönyvét és a fertályi kommenzióját. Az uraknál is megesik néha, hogy a pihenést sehogyan se bírják, fáj nekik az otthagytott munka, sóvárognak a megszokott büró, a jó öreg zsöllyeszék, az érdekes aktáik után, és az álom se esik jól, a szivar se izlik, — az öreg kanásznak se kellett még a bagó se, a tollas ágy se, hisz hatvan év óta, mióta bojtárnak került, a jó, csöndes esti rőfögés volt az álombaringató muzsikája, meleg sörteillat az étvágygerjesztő esszenciája, a tülökhangja a vidámság, az éles bicska az erő, — és mindennek multával csak sorvadozott, csak lézengett, mint hunyó mécs árnya a szoba falán; elballagott a régi legelők felé, ahol már új, hetyke legény terelte virágos ostorral a csordát; bebujt a korcsmaszögletbe, ahol a pálinka lázában szép álomlátások rajzoltak eléje, hajdani legénység, vig kanászok, tor, lakodalom, édes ifjuság... Öreg méltóságosok, ha már a köszvényes, fanyar, tétlen életét végképp megutálják, még arra is rávetemednek, hogy ötszörös porcióval vegyék be véletlenül az álomhozó mérget, vagy egy hidegen maró fegyverszájat szorítsanak rá öreg szivükre, melynek verése mind halkabban üt, — a nyeszkenyei kanász pedig egy bánatos estvén belefeküdt a vizesárokba, amelynek éhes pióccái reggelre kelve mind megitták az ő vén vérét... Óh jaj, urnak, kanásznak egyazonképpen gyászos a sorsa, ha már a hajzatát hóharmat lepi, a bicskája kicsorbult és hajdan zengő kürtje már csak rekedten hörög...

SZINHÁZ.

Jubileum a Lipót-köruton.

Egy tisztességes pesti fiatalember írja ezeket a sorokat az ünneplő Vigszínházról: és egy tisztességes pesti fiatalember életébe épp úgy beletartozik a Vigszínház, mint a középiskola, az egyetem és később a rákoskereszturi temető halottasháza. A pesti fiatalember legelső kulturemléke egy Ocskay-előadás. A vidékié a kisvárosi sétatér, az alsóbb leányiskola növendékei és a nádpálczás családi esték. De a pestit tizéves korában elvitték a Herczeg Ferencz darabjához és a kis fiu hazafias álmokat látott utána és másnap reggel már a parvenü szemtelenségével lépett be az első-bé osztályba. És itt kezdődik a Lipótváros hatása a fiatalember lelkére, az első-bé osztály egy latinóras, őszi reggelén, mikor a fiatalember előadta terézvárosi keresztény iskolatársainak a vigszínházi impresszióit. Ha már most fölteszszük azt, hogy a fiatalember állandóan Pesten marad; akkor öt év múlva őt egy vasárnap délután a Vigszínház előtt látjuk, ez alkalommal felhajtott gallérral, hogy rá ne ismerjenek, mert egy francia darabot adnak és ez a délután apoteózis a Casanovával és más kis tarka könyvekkel megkezdett felvilágosítási akciónak. Most jön az érettségi és érettségi után a fiatalember leborotvtáltja a bajuszát és ujságíró lesz. A pesti ujságírói pályának kezdete megint csak a Vigszínház. Az ujságíró ekkor még semmiféle lapnál nem dolgozik, de tudja, hogy minden borotvtált-arczu ember bemehet a Vigszínház főpróbájára. Az ajtón egy öreg bácsi áll, ki nagyítóval vizsgálja a bajusz helyét és fiatalemberünk egypár lökés, igazolás és korona után benn van a sötét nézőtérben. Akkor a melléhez kap, egész közletről látja az irodalmat, a művészetet, az innen-onnant és ez a percz tán az egyetlen kulturvillanás a fiatalember életében. Ez a percz tán a legmagasabb csucsza az ő szegény lipótvárosi életének, itt érintkezik először és utoljára az irodalomtörténettel, nedves hidegség csapja meg, festékszag, szuffitaszag, a

színház pongyolában áll a rendelkezésére, oldalt a kritikások gunyosan suttognak a színövendékekkel és a zárt színpadról hallani a rendezés áldott zaját. A vigszínházi nézőtér európai mappává lesz, Páris és London zajonganak benne és a fiatalembernek tévedésből jól a tyukszemére lép az a színész, kiért eddig mindig a második emeleten ágaskodott. Hősünk leül, és két székkal maga mellett meglátja az ország legnagyobb kritikását, ki bizalmasan rászuszog, előtte egy ur áll zakkóban: ez a híres, vérmes magyar drámaíró, kinek tegnap adták Japánban a darabját, mögötte ketten sóhajtoznak, az egyik egy nagy magyar modern, a másik száz kötet verset irt... Hiszen mindenki itt van, — gondolja a fiatalember — közel hozzám, bizalmas gesztusokkal, mint a gőzfürdőben, a noteszüke nézhetek és hallgathatom a vicceiket: talán mégis vagyunk valakik, és talán mégis ér valamit ez a ravasz társaság. És talán mégis elfogadják itt a darabomat, amibe ma este fogok belekezdni...

*

Eddig van a pesti fiatalember lírája a Vigszínházról és csak azt kell még megállapítani, hogy az ötezredik előadás is pesti ünnepség és nincs ebben a jubileumban semmiféle klasszikus feszesség. Nincs prologus, sem akadémiusan zöld babérkoszorúk, csak a rendes kerületi jókedv tombol a színpadon és Molnár Ferencz darabját adják egy jambikus tragédia helyett. És a jubileum után, mikor minden tisztességes színházban ősi szokás szerint életrekelnek az öltözők és megmozdulnak a maszkok a sötét színpadon: valószínűleg a Vigszínházban is pokoli tánc kezdődik. Francia vigjátékalakok robbannak elő, karjukba öltve bukott magyar darabok hőseit, bohóciati nagybácsik hajlongának a Herczeg Ferencz hadnagyai mellett, parókák röpködnek, egy sarokban Liliom füttyörészik és szórakoztatja az összes darabokból egybegyűlt szobalányokat, kik sirnak egyszavas szerepeik miatt; balról Reinhardték üvöltöznek és akkor egyszerre megmered a vidám tabló: a színészbejáraton lakkcipőben feljön az ördög és meghajtja magát az üres nézőtér felé, elegánsan, mint egy fiatal udvari tanácsos.

Sz. L.

ZENE.

A Magyar Nők Keregyesülete. Budapest zenei kulturája ujkéletű; nincsenek tradíciói, elfogulatlan az új komponistákkal szemben és nem tanúsít kötelező tiszteletet a zenetörténet nagyjai és dédapáink műformái iránt. Németországban, ahol a zenei nevelés házi eszközei a buzgón folytatott kamaramuzsikálás és a Liedertafelék, az emberek a klasszikusok tiszteletében nőnek fel, zenei kulturájuk bennük gyökeredzik. A budapesti közönség az Operán keresztül érkezik el az abszolút (önmagában is kielégítő) zeneművészethez. A zenei kulturák gyökereinek a különbözősége az izlés különbözőségében jut felszínre. Németország minden nagyobb városában van oratórium-társaság, nem szeretik Puccinit és Gerhard Elenának nagyobb a sikere Svárdström Valborgnál. Budapest Puccini-város, futurista kíméletlenséggel utasított vissza minden kísérletet, amely az oratóriumnak a zenetörténetből a zeneletbe való visszahívására irányult. Valóban: ahol Puccini áll a közönség érdeklődésének fókuszában, nem valószínű, hogy ott kedvelt műforma az oratórium és szeretik Brahms »becsületese«, németesen egészséges és minden erotika nélkül való muzsikáját. Már pedig: oratoriális estékkel változatossá tenni a hangverseny-évad műsorát, a karének szerzte gyönyörűsége számára fogékonytá tenni és fejleszteni a közönség izlését, bővíteni a zenei élvezetek skáláját: nehéz és

érdemes vállalkozás. A Magyar Nők Karegyesülete tüzte ki céljául ezt a feladatot. Az egyesület tagjai jó társasági asszonyok és lányok, materiális bajoktól nincs mit tartani és a hölgyek ismerettsége nagy és fizető publikumot jelent hangversenyeik számára. Anyagi zavaroktól, részvétlenségtől nem kell félni és minthogy hanganyag és művészi vezetés dolgában is kitünő, az egyesület, a karének-hangversenyek zenei életünkbe való beékelődését biztosítva látjuk. Az egyesület ebben az esztendőben Brahms legszebb oratoriális művét mutatta be, a rekviemet. Ezt az Operaház férfikarával és a Filharmóniai Társasággal való szövetkezés tette lehetővé. Hétfőn este volt az előadás, amelyben a mű impozáns méretei, az egyes részek nagyvonalú konstrukciói, gondolatbeli egysége plasztikusan fejlődött ki előttünk, a fölépítés architektonikus szépségeit, logikus biztonságát a megszólaltatás imponáló határozottsága kitünően éreztette meg. Az előadás faktorainak helyes arányban való kombinálása, összhangolása Lichtenberg Emil karnagy munkája volt. A szólórészeket a széphangu Róna Józsefné és a vérbeli oratórium-énekesek típusa: Takács Mihály adták elő. Az orgona mellett Antalffy-Zsiros Dezső ült. Az est a Vigadóban volt. A Magyar Nők Karegyesületének múlt esztendei első hangversenyét még az elmúlt tavasszal megismételték egy budai református templomban. Az ének szerves kapcsolatban volt a világitással, a templom méreteivel, a padokkal és az ablakokkal. Ez volt az első eset, hogy Budapesten megstilizálták a hangverseny-élvezetet. A lóverseny-látcsőves és szmokingos urak, a bántó világitás, a taps, a dobogó eltüntetését: a hangversenyek művészi rendezését a Magyar Nők Karegyesületétől várjuk. Izlésük van és módjuk is hozzá, hogy művészetüket hozzávaló keretben mutassák.

F. Gy.

Művészet.

Karikaturák. Megint kiderült, milyen savanyu és szomorú az a bizonyos élet, mely pedig állítólag olyan, mint a Lánczhid. Az emberek — nem, még a művészek is — elfelejtették a nevetést. Egymást gyötörni, piszkálni, egymás veséjét kiszedni, ahhoz értünk, de jóízűen, fölényesen, a mindent megértés és megbocsájtás könyvek közt mosolygó derűjével nézni a magunk és mások gyarlóságait, testi és lelki fogyatkozásait, — ehhez tulságosan be vagyunk savanyitva. A *Könyves Kálmán* nemzetközi karikatura-kiállításán is több a savanyu, az elkényszerezett, a szinte siró humor, mint az egészséges, jóízű, teli tüdővel való kaczagás. Az igaz, hogy se a francziák, se a németek közül nem jöttek el a legelsőrangúak, a magasabbrendű humornak olyatén képviselői, mint akik az Assiette Aux Beurre-ben, a Rire-ben, avagy a Simplicissimus-ban freccsentik szét palettájukról a csapongó jókedvnek és mindent kicsufoló szarkazmusnak piros színfoltjait. Az előbbieket itt mindössze Jean Veber való a legelső sorból; kiméletlen szatirája, ötletgazdagsága és pompás kompozíciója egész sereg litográfián gyönyörködtet bennünket s megtaláljuk gyűjteményében oly jól ismert, gyakran vaskos, de néha rendkívül finom pikantériáját is. *Pascin* mindössze egy rajzzal szerepel. *Galanis* modernségéről sem kapunk teljes képet ezuttal. A németek nemzeti színvonalát is jelentékenyen csökkentik, hogy csak a »Meggendorfer« és »Fliegende« nyárspolgári humoristái vonultak föl, ellenben a Simplicissimus és a Jugend harcos gárdája: Th. Heine, Bruno Paul, Gulbranson, Wilke és társaik hiányoznak. Annál több kellemes meglepetést szereznek a magyarok, akik közül *Vadász* Miklóst a maga diszkrétan csufoló és finoman jellemző rajzaival, *Paulini* Bélát eredeti és dekoratív rajzaival, *Pólya* Tibort a pesti genius loci-t oly erőteljesen hangsúlyozó csirkefogó és jász humorával, *Garai* Ákóst saftosan magyaros táblabíró-

és gentry-jeleneteivel, *Pajtás* Ödönt császári és királyi eráris mókáival, *Línek* Lajost, *Bér* Dezsőt, *Kober* Leót, *Józsa* Károlyt, *Vérsi* Margitot, *Feiks* Jenőt és *Müllbeck* Károlyt bizonyára nem kell felfedeznünk. Annál jobban rászolgál erre *Hermann* Lipót, aki sajátosan vaskos asszonyaival és e vaskos asszonyokat össze-vissza gyuró vaskos humorával olyan ősi és erőteljes duzzadó karikaturista vénáról tesz tanuságot, mely őt még a mi jeles torzképrajzoló gárdánknak is élére állítja. Kár, hogy a művésznek művészkörökben oly jól ismert és titokban annyiszor forgatott »Bibliá«-ját nem lehet a nagyközönség elé vinni, nem éppen tulságosan vallásérkölcös tartalmánál fogva. Ha lesz azonban valaki, aki nyilvános tárlatrendezések akadémikus erkölcszokványaival szakítani mer és ki meri vinni a piacra a művészi erotikumot, azt, amelyben legalább is annyi az erotikum, mint a művészet, — hogy például csak Rembrandt, a mi Zichy Mihályunkra és Roppstra utaljunk — annak a *Hermann* dugdosott dolgaiban olyan anyag fog rendelkezésre állani, aminőt eddig csak a montmartre-i kurtakorcsmákban és kabarékban láthatott eddig a nyugati kivándorló a világ legelső angol és amerikai mestereitől. (Rm.)

IRODALOM.

Társasélet.

(Alex. von Gleichen-Russwurm. *Geselligkeit, Sitten und Gebräuche der europäischen Welt 1789—1900. Stuttgart, 1910.*)

Hősökben és monumentális eseményekben jól esik meglátnunk a magunk apró gyöngeségeit, kíváncsiak is vagyunk, hogy ama nagy férfiak, tolván egyet a világ-histórián, miképpen veszekedtek a kozmás leveken és mind-ezekből meglepetéssel tanulhatjuk meg, hogy minden nagy és dicső dologban emberi motívumok vannak. Ezért kellemetes, érdekes és néha igen tanulságos műfaj az *Histoire anecdotique*, viszont némileg hig műfaj is, mert ezt az egyetlen tanulságát ugys szokta tudni az ember, több pedig a nyájas olvasó számára nem igen szokott belőle kijutni, amint hogy a jókedvű krónikások se igen szoktak egyebet érezni, mint a nagy dolgokkal való komázást, ami kicsinyes és erősen bizánczi izü egy érzés.

De meg kell csak érezni a kicsiny dolgokban is az örökkévalóságot, az emberi gyengeségekben az emberi nagyságot, — egyszóval: pszichológiai szemmel kell csak nézni az anekdotát, rögtön megérzik mögötte a mélység és a magasság s az ember meglátja a történetkében a történelmet. *Sub specie aeternitatis* nagy dolog a nagy események intim története, mert a külső történetnél sokkal jobban meglátszanak benne az emberi cselekedetek természet törvényei, amelyek törvényei mindennek, amit az ember produkált, tehát a történelemnek is.

Ez a könyv azért sokkal több, mint egy *Histoire anecdotique* (aminek még az aranynomámos-zöldszalagos szép fehér kötésénél fogva is látszik), mert ennek a megismerése van benne. A világraszóló események mechanizmusába belelátni, ha egyáltalában lehet, mindig nagyon nehéz s amit az ember meglát, az nagyon bizonytalan. A történelem nagyon komplikált dolog, ha az ember nem bontja fel a legintimebb részletekig, a zavaros óriási gépezet járását sohase értheti meg igazán, legfeljebb általános és keveset mondó, nagyképü igazságokat találhat. A szövet hátulja groteszkebb, nem is impozáns, de jobban látni rajta a szövést: ez a világhistóriában az anekdota, ilyen története a tizenkilencedik századnak *Gleichen-Russwurm* könyve.

Jólesően okos, nagyképűség és pretenzió nélkül való, mindamelllett szédületesen dokumentált, alapos könyv. A

francia forradalommal kezdődik és ha az ember káprázó szemmel vonultatja el maga előtt a társaság életét a Temple rabjainak műkedvelő-színházától a tennis-groundokon zöldellő flirtig, a csatos cipőjű mondain abbéktól a Ma elegáns szalón-doktoráig, — nemcsak érdekes apróságokat kap, hanem meglátja az embert is, aki mindezekben és a világ valamennyi nagy eseményén keresztül is mindig ugyanaz és valamennyi között természetesen a legérdekesebb. Az emberről és folyton csak az emberről van szó és ez ad igazat a könyv előszavának: hogy az események nem ott érdekesek, ahol a *Staatsaktion* folyik le, hanem ott, ahol zölden, frissen megteremnek, a bennük cselekvők és szenvedők apró szenvedéseiben és kicsinyes cselekedeteiben.

A történetírásban — mondja ugyancsak a bevezetés — úgy vannak az események, mint a virágok a herbáriumban: kiszáritva és papirosra ragasztva. Ezt különben sokan érzik és innen van az, hogy minduntalan kísérleteznek a történetírás új, emberibb módjával. Nyilvánvaló lévén, hogy objektív bizonyossággal sohase lehet megtörtént eseményeket reprodukálni, új módon kell megkeresni a történelem igazságait s az új mód a pszichológiai igazság keresése. *Emberi* okaik szerint elemezni és pszichológiai törvényszerűségek szerint rekonstruálni az eseményeket, hitelesnek csak azt ítélni, ami az ilyen törvény szerint igaz: ez ugyancsak nem hasonlít az *oknyomozó történelemhez*, de legalább van egy igazsága, ami igazság. Hogy a pragmatikus történetnek csak ilyen egyetlen igazsága van-e, az kérdéses... Ha van, akkor nem a nagy, ezernyi elfoglaltságon és beláthatatlanul komplikált érdekeken keresztül látható monumentális esemény, hanem a kicsi, egyszerűségében érthetőbb anekdotás történet az, ahol meg lehet benne bizni.

Az *Ile des Pingouins*-ben a világtörténet egész igazsága meg van egyetlen egy igazi esemény nélkül: ez az új történetírásnak az egyik utmutatása. A *Gesellschaft* az apró események pragmatikusan hiteles története: ez a másik. A jövő történetírása egyik se, de mindakettő igazabb, mert emberibb a koturnusos történetírásnál. A *Pingvinek szigetében* minden költemény és karikatúra, de a koncepciója a világtörténet legigazibb mechanizmusát mutatja. A *Gleichen-Russwurm* könyve nem nagy koncepciója, objektíve persze igazabb a *Pingvinek*-nél és megmutatván a legutóbbi idők nagy eseményei mögött a kis okokat, tulajdonképpen ugyanazt mondja: hogy az embercsinálta történelem csak az ember képére lehet teremtve, hogy az emberi nagyság törvényei ugyanazok, mint az emberi gyöngeségei és hogy meg kell látnunk az akaratonkon és józan belátásunkon kívül álló hatalmat, ami rajtunk keresztül a történelmet csinálja. Csinálja a kicsinyekben és a nagyokban, a világháborúk történetében és az anekdotában. Amabban beláthatatlan komplikáltsággal, emebben megismerhető egyszerűséggel. Ez van ebben a könyvben.

Florestan.

Kudrun. A jeles Le Bon a tömegek pszichológiájáról szóló könyvének egy fejezetében azt mondja, hogy Homerost egyedül a *prestige* teszi olvashatóvá a mai modern embernek. Prestige nélkül nagyon unalmas olvasmány az *Ilias* és az *Odyssea*. Le Bon is, ember, ő is téved. A göröggel vesződő gimnazistának bizony keserves kinlódás a hajószámla vagy Eumaios kondás barátunk története. De aki szabadon, kénytelen nélkül veszi kezébe ezeket a könyveket, azt mindig meg fogja rendíteni Hektor bucsuja Andromachétól, Priamos látogatása Achilleus sátrában, a szörnyű kézcsók, melylyel a vén király fia ifju legyőzőjének gyilkos kezére tapad; és mosolygva fog gyönyörködni Odysseus és Nausikaa idilljében, Penelope piruló szemérmességében, a nyilverseny merész fordulataiban. Kell persze valami ehhez a gyönyörűséghez, ami sokunkból hiányzik: visszasóvárgás a hősi, nagyvonalu,

kezdetleges kulturákba, rousseau-i vágyódás az egyszerű és a természetes után. Akiben megvan ez az érzés, az nagyon meg fogja érteni és szeretni nemcsak Homerost, hanem a hatalmas germán népéposzt is, a *Kudrun*-t, amelyet *Körös* Endre művészi, stílusos, roppant fáradsággal, gonddal és hozzáértéssel készült fordításában a Kisfaludy-Társaság kiadott. A *Kudrun* középkori német éposz, testvére a Nibelung-éneknek, de csak 1817 óta ismeretes. Szerzőjét nem tudják; az irodalomtörténetirők hosszú és heves vitája még azt a kérdést sem tisztázhatta, vajjon egy író műve-e, vagy többé. A filológusok czivakodása minket nem is igen érdekel. Előtünk itt, készen és jeles tolmácsolásban áll a költői mű, amelynek ereje, feszítő érdekessége énekről-énekre növekszik, jellemző képessége szinte plasztikus és mesemondó kedve szinte kifogyhatatlan. Mig aztán harminczkét kaland után fáradtan hagyja abba az író, a fordító, az olvasó. *Körös* Endre új fényt és új lendületet ad a magyar nibelungi strófának, amelynek szabálytalan negyedik sora, kedvesen csap ki az epikai fegyelem medréből.

Hervig meg Ortevein még fogadták esküvel,
Hogy úgy látják örökké királyi tisztuk el,
Hogy ősi hirnevükre ne szálljon semmi szégyen
S ki ellenükbe támad, azt elfogják s levágják,
bárki légyen.

Barbár részről megtámadták a Kisfaludy-Társaságot is, a fordítót is a *Kudrun*-ért. De úgy gondoljuk, ez a támadás növelheti a fordító önbizalmát arra nézve, hogy jó munkát végzett és a társaságét, hogy helyes úton járt, amikor a világ-irodalom e remekének nyelvünkön való költői, teljes értékű megjelenését lehetővé tette. A vaskos kötet a Franklinnál készült; ára 4 K 80 fillér.

Judith. (*Szikra regénye.*) A gazdagok tragédiái különösebbek, ritkábbak és sokszor érthetlenebbek, mint a köznap embereié. Szikra hősei főurak, s főuri nonchalanceszal ráérnek ideális követelésekre gondolni és miattuk megfontani az egész életüket. Őket nem gátolják a kényér nyomorúságai; szabad hegyeken járnak, jóval fölöttünk és a csucsonok beszélgetnek általános és fontos problémákról. Szikra kecses és fénylő fejezetekbe foglalta Mikey Judit regényét és kedves, francziás: asszonyi bájjal enyhíti a karakterek merevségeit. Gyp asszonyra gondolok, a gazdagok és bonyolult lelkük poétájára, ki érezteti regényeiben, hogy marquise az irónójuk és családjá ősdi finomságait viszi be a stílusába. Szikra közvetlen kedvessége minduntalan felidéri bennem az ő képét. A nőirókat annyira diszkreditálták nálunk apró és kellemetlen kisasszonyok, hogy jól esik olvasnunk ezt a nagy koncepcióju, nemes fényű regényt.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank igazgatósága *Detsinyi* Artur, *Gosztonyi* Dezső, *Neumann* Miksa és *Szántó* Aladár igazgatóhelyetteseket, továbbá *Okolicsányi* Gyula czégvezetőt igazgatókká nevezte ki.

A Fonciére pesti biztosító intézet április hó 16-án tartott közgyűlése tudomásul vette az igazgatóság jelentését, amely szerint az intézet összes tartalékai, hozzáátve a nyereségtartaléknak javaslatba hozott újabb emelését, 2,370,301 K-val gyarapodtak és összesen 31,636,641 K-ra rugnak az 1908. évi 29,266,340 K-val szemben. A múlt évről áthozott 12,546 K levonása után a tiszta nyereség 295,573 K, amelyből az alapszabályok értelmében a tartalékalap javára (1908-ban 26,502) K-t fordítanak, osztalékkul összesen 210,000 K-t, részvényenként 14 K = 7%-ot fizetnek, mint tavaly; jutalékokra 26,602 (1908: 23,852) K-t fizetnek, a nyereségtartalék gyarapítására 30,000 K jut, míg a fenmaradó 11,961 K-t új számlára viszik

át. Az igazgatóságba mint új tagok beválasztottak: *Teleki Sándor* gróf, szegedi *Lukács József*, a Magyar Általános Hitelbank igazgatója, *Auer Róbert*, *Ribári Mór* és szepesváraljai *Sarbo Leó*. A felügyelő-bizottságba új tagul beválasztott: *Feleki Béla* dr.

A **Hermes magyar általános váltóüzlet rt.** ápr. 18-án tartott közgyűlése az alaptőkét 5000 drb, egyenként 200 K névértékű új részvénynek 320 K árfolyamon való kibocsátása által 2 millió K-ról 3 millió K-ra emelte fel. A közgyűlés az igazgatóságba új tagokul beválasztotta szegedi *Lukács József* udvari tanácsost, a Magyar Általános Hitelbank igazgatóját, *Stein Emil* dr.-t, zólyomi *Wagner Ödön* dr.-t és *Wéninger Vinczét*.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító-társaság (Magyarországi igazgatóság Budapest, V., Erzsébet-tér 13. szám). 1910 márczius havában benyújtott a társaságnál 931 ajánlat 6,598.871 K biztosított összegre és kiállított 884 kötvény 6,167.850 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,870.836 koronát, elérés és elhalálozás folytán kifizetett 1,563.812 koronát. A január—márcziusi három havi időszak alatt benyújtott 3499 ajánlat 26,079.917 K-ra és kiállított 3258 kötvény 23,780.930 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 5,930.689 K-át vételezett be a társaság, elérés és halálozások folytán pedig 2,801.409 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1908 december 31-én 178 millió K, biztosítási állomány 550 millió K, halálások és esedékesség vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 365 millió koronát fizetett ki.

HETI POSTA.

Zéta. *Kiss József* külföldre utazott s csak a jövő hónap elsején tér vissza a fővárosba.

Budapest. *G. G.* Öt oldalas levél s egy fél tucat vers. A levél bántón követelőző s a versek botrányosan rosszak.

Vigadó-tér. *S. M.* Magánleveleket nem írunk. A verseket nem használhatjuk.

Sinis. Tulságosan mélynek és bölcsnek akar látszani. Pedig nincs benne se mélység se bölcsesség.

Iren. Bevárjuk, mg jobbkat kapunk. Hiszszük, hogy nem kell sokáig várakoznunk.

N. A. A témákat belső embereinkkel dolgoztattuk fel.

Arad. *F.* Egyet megmentettünk azok közül. A kéziratot csütörtök reggelig küldje. Közbenjárásunk ott nem sokat használna. Ugy tudjuk, szívesen látnak ott minden írástudó embert, mert nagy a szükség német újságírókban.

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Az **Olinkievich Kristalin-crém** azon egyedüli eddig még nem létezett szépítőszert, mely tudományos alapon, tisztán növényi alkatrészekből, minden zsíros anyag nélkül készül. Kiválósága abban nyilvánul, hogy a bőr sejtjeit nem tömi be, mint a zsíros kenőcsök, ellenben azok szabad lélegzését elősegíti. Az **Olinkievich Kristalin-c** em oly gyógynövényekből készül, mely a lezpetyhűdtebb arcot is rövid használat után bársonysimává, üdév és fehérré teszi. Tudományos körökben ismert kiváló készítmény. Ára: növényiszappan 1.—, növénypuder 1.—, növénycrém üvegdoboz 1.— és nagy üvegdoboz 3.— K. Megrendelhető **Olinkievich Sándor** gyógy-zerész, chemikusnál, VIII., Baross-utca 91.

Budapest elragadóan szép hegyvidékére (budapest—visegrád—nagygyaros—dömösi vonal) és a természeti szépségekben gazdag **Aldunára**, a világhírű **Kazán-szoros**, **Vaskapu** (Ada-Kaleh sziget) és **Herkulesfürdő** gyönyörű tájkára kellemes kirándulások tehetők a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság gőzösein. A **Kisduna-ágban** (Budapest—Dömös között) közlekedő gőzösök Budapest balpart Eötvös-térről (Budapest jobbpart Pálffy-térről 10 percczel

később) d. e. 8.30, d. u. 12.30 (vegyes járat V. 16-tól csak Dunabogdányig II. és III. osztálylyal) d. u. 2.20 és 5 órakor (utóbbi csak július 1—augusztus 31. között) indulnak s Szentendre, Leányfalu, Tahitófalu, Tahi, Dunabogdány, Visegrád s Nagymaros érintésével Dömösig közlekednek. Visszafelé Dömösről reggel 5., d. u. 12.45 (utóbbi csak július 1—augusztus 31. között) és este 6.30-kor (Nagymarosról és Visegrádról mindenkor 20, illetve 25 percczel később) indulnak a hajók és érintik a már fentebb felsorolt állomásokat. Ezenkívül Dunabogdányból este 9 órakor egy vegyes járatu gőzös (május hó 16-ától kizárólag II. és III. osztálylyal) is közlekedik. A menetidjak a helyi járatu gőzösökön való utazásra *rendkívül mérsékeltek*. A főváros közelében nyaralók előnyére igen mérsékelt áru jegyfűzetek is adatnak ki. Az államhivatalnokok részére szolgáló jegyfűzetek ára különösen mérsékelt. Csoportos iskolai kirándulók köznapokon 50%-os menetidkedvezményben részesülnek. Az *aldunai vonalon* a világhírű **Kazán-szoroson** át a modern kényelemmel berendezett szalóngőzös Zimonyból Orsova felé minden vasárnap, kedd és pénteken, Orsováról Zimony felé pedig minden hétfő, csütörtök és szombaton közlekedik. Ez utra — esetleges herculesfürdői időzssel egybekapcsolva Budapestről kiindulólág — *rendkívül mérsékelt, 30 napi érvényességgel* bíró, a vasuti és hajóútra szóló kombinált menettértyi jegyek adatnak ki Budapest keleti és nyugati pályaudvarokon.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ

BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

ÜDIT, GYÓGYIT. **BAKTERIUMMENTES** TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ ..
Kapható mindenütt. Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86—35.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselősege Budapest, :: :: Rottenbiller-utca 30, :: ::

Pöstyén—Royal-Nagyszálló

Egyike hazánk legnagyobbszerű szállodáinak. Modern kényelem. (Lift tolókoeciknak is, központi fűtés stb.) Egész éven át nyitva. :: A százados fürdőpark közepén, a fürdők tőszomszédságában. ::
Prospektust küld a fürdőigazgatóság.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharaszttiban

Pestmegye.

Eleőrangu gyógyintézet alkoholláták, morfinisták és idegbetegtek részére. Nap- és légfürdők. Dr. Lahmann szerinti diätetikuss konyha. Télen-nyáron nyitva. ::

Telefon: Budapest környék Dunaharaszti 3.

☐ PROSPEKTUST ✂
☐ KIVÁNATRA KÜLD
☐ AZ IGAZGATÓSÁG.

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti **BERETVÁS TAMÁS** gyógyszerész, Kispesten. :: Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.